Henrik Ibsen

BİR BEBEK EVİ

(Nora)

Türkçesi: Jale Kanbekir - Peride Emiş

3 Perdeli Oyun

Henrik Ibsen

BİR BEBEK EVİ

(Nora)

Türkçesi: Jale Karabekir - Feride Eralp

agorakitaplığı

HENRIK IBSEN

1828 doğumlu. 'Eleştirel gerçekçi' edebiyat anlayışının tiyatrodaki öncüsü, çağdaş tiyatronun kurucularından, Norveçli oyun yazarı ve şair. 1851'de Bergen'de Den Nationale Scene'ye Sahne Ozanı olarak atandıktan sonra oyun yazarlığına daha fazla ağırlık vermeye başlar. 188 oyunun sahnelenmesinde yer alır, sonrasında Norveç Tiyatrosu'nun sanat yönetmenliğine kadar yükselir. Tiyatrosu batıp maddi güçlüklere düşünce Norveç Tiyatrosu'na danışman olmuşsa da ikinci burs talebi hükümetçe sert bir dille geri çevrilir. *Tatlı İsteyenler* adlı oyununun başarısıyla hükümet yurt dışına çıkması için kendisine ikinci kez burs verir. 1864'te gittiği İtalya'dan dönüşü, kısa ziyaretler haricinde 27 yıl alır. Batı tiyatrosu üstünde derin etkiler bırakan ve dram sanatının en büyük ustalarından sayılan Ibsen, 19. yüzyılın diğer büyük oyun yazarları gibi romantik, bireyci ve anarşist bir dünya görüşünün etkisinde eserler vermiştir. Başlıca eserleri şunlardır: *Peer Gynt* (1867), *Bir Bebek Evi* (1879), *Hortlaklar* (1881), *Bir Halk Düşmanı* (1882), *Yaban Ördeği* (1884), *Hedda Gabler* (1890), *John Gabriel Borkman* (1896) ve *Biz Ölüler Uyanınca* (1899).

JALE KARABEKİR

İstanbul Üniversitesi Dramaturji ve Tiyatro Eleştirmenliği bölümü mezunu. Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden "Kadınların Özgürleşmesi İçin Bir Strateji Olarak Performans: Okmeydanı Toplum Merkezi'nde Ezilenlerin Tiyatrosu Pratikleri" başlıklı teziyle yüksek lisans derecesini aldı. Aynı bölümde dört yıl araştırma görevlisi olarak çalıştı. Halen Işık Üniversitesi'nde yarı zamanlı öğretim görevlisi olarak ve kurucusu olduğu feminist tiyatro, Tiyatro Boyalı Kuş'ta genel sanat yönetmeni olarak çalışmaktadır. Ezilenlerin tiyatrosu kolaylaştırıcısıdır.

FERİDE ERALP

Robert Koleji'nde okuduğu sırada ve sonrasında Tiyatro Boyalı Kuş ve AMARGİ Kadın Kooperatifi'nde ve Çeviri Grubu'nda çalıştı. Tiyatro Boyalı Kuş'da Ezilenlerin Tiyatrosu atölyeleri ve performanslarında yer aldı; Dünya Forum Tiyatrosu Konferansı'na katılmanın yanı sıra farklı projelerde çevirmenlik, proje ve reji asistanlığı, turne koordinatörlüğü yaptı. New York'ta Columbia Üniversitesi'nde Antropoloji ve Ortadoğu Çalışmaları okuyor. Amerika'da Bread and Puppet adlı politik kukla tiyatrosu grubuyla tanıştıktan ve staj yaptıktan sonra, halen grubun New York gösterilerinde onlarla birlikte çalışıyor.

İÇİNDEKİLER

Çevirmenlerden vii

Birinci Perde 1

İkinci Perde 51

Üçüncü Perde 91

ÇEVİRMENLERDEN...

Bir Bebek Evi, yazıldığı günden itibaren hem feminist hem de sosyalist çevrelerde tartışma yaratmış bir oyun metnidir. Bir oyun karakteri olarak Nora da, kadın özgürleşme hareketinin bir sembolü olmuştur. Bu oyunun evrensel olarak nitelendirilmesinin en önemli sebebi, kuşkusuz erkek egemen sistemi sorgulamasının, eleştirmesinin yanı sıra 'namus, onur, şeref' meselesini tartışmasıdır.

Oyunun finali, yazıldığı dönemde Almanya'da tepki gördüğünden, Ibsen Almanya'da sahnelenebilmesi için ayrı bir final yazmak zorunda kalmış. İngiltere'deyse Elanor Marx (Karl Marx'ın kızı) bu metni oynayabilmek için Norveççe öğrenmiş, oyunu İngilizce'ye çevirmiş; kendisi Nora'yı canlandırırken,

sevgilisi Torvald'ı oynamış. Çin deyse hâlâ Ibsen'in yazdığı finalle oynanamadığı söyleniyor.

Bu metni, farklı zaman dilimlerinde çevrilmiş İngilizce metinleri karşılaştırarak; oyunun dramatik yapısına, karakterlerin kuruluş biçimlerine ve kişiler arası ilişkiler ve çatışmaların işaret ettiği noktaları göz önünde bulundurarak Türkçe'leştirmeye çalıştık.

Türkiye'den...

Bir Bebek Evi, ödenekli tiyatro arşivlerine göre, 1955-1956 ve 1965-1966 tiyatro sezonlarında Ankara Devlet Tiyatrosu'nda, 1985-1986 tiyatro sezonunda da İstanbul Şehir Tiyatroları'nda sahnelenmiştir.

Skien Commune'un verdiği 2009 Ibsen Ödülleri'ni kazanan Tiyatro Boyalı Kuş ise, 2009 yılında *Bir Bebek Evi* adlı oyunu "Nora/Nûrê" adıyla Kürtçe olarak sahneye koydu. Şengül Özdemir'in Nora karakterini canlandırdığı bu yapım, hem yurt içinde hem de yurtdışında turne yaptı, 2010 Ibsen Ödülleri Töreni ve "Ibsen'i Okumak ve Sahnelemek" adlı konferans kapsamında Norveç'te 17. Uluslararası İstanbul Tiyatro Festivali'nde oynandı. Topluluk, 2012 tiyatro sezonunda *Bir Bebek Evi*'ni sahneye taşımaya hazırlanıyor. Nora'yı Yeşim Koçak canlandıracak.

BİR BEBEK EVİ

(Nora)

BİRİNCİ PERDE

KİŞİLER

Torvald Helmer : Avukat
Nora : Karısı
Doktor Rank
Bayan Linde
Nils Krogstad
Anne-Marie : Dadıları
Helene : Hizmetçi
Helmer'in üç küçük çocuğu
Bir hamal

Pahalı olmayan ama zevkli döşenmiş, hoş bir oda. Arkada iki kapı vardır; sağdaki kapı antreye, soldaki kapı Helmer'in çalışma odasına açılır. Kapıların arasında bir piyano. Soldaki duvarın ortasında bir kapı, yanında bir pencere. Pencerenin yanında yuvarlak bir masa, koltuklar ve ufak bir kanepe. Sağdaki duvarda arkaya yakın tarafta bir kapı, duvarın ön tarafına yakın tarafta çini bir soba, iki koltuk ve bir sallanan sandalye. Kapı ile soba arasında küçük bir masa. Duvarlarda oymalar; içinde Çin porselenleri ve küçük süs eşyaları olan bir vitrin, şık ciltli kitaplarla dolu küçük bir raf. Yerde bir halı vardır ve soba yanmaktadır. Bir kış günü.

Antreden kapı zili duyulur, kısa bir süre sonra kapının açılma sesi gelir. Nora odaya girer; neşeyle bir şarkı mırıldanmaktadır. Sokak kıyafetleriyledir, eli kolu paketlerle doludur; bunları sağdaki masanın üzerine bırakır. Nora'nın içeri girerken bıraktığı açık kapıdan dışarıda Noel ağacı ve sepet taşıyan bir Hamal görülür. Hamal elindekileri onlara kapıyı açmış olan Hizmetçi'ye vermektedir.

NORA: Helen, Noel ağacını akşama kadar iyi sakla. Çocuklar, süslenmeden sakın görmesin. *(Cüzdanını çıkarır, hamala)* Ne kadar?

HAMAL: Elli öre.

NORA: Buyrun, bir kron. Yok, üstü kalsın. *(Hamal teşekkür edip, gider. Nora kapıyı kapatır. Kendi kendine sessizce ve neşeyle gülerek üstünü çıkarır. Cebinden bir paket makaron çıkarır. Bir, iki tane yedikten sonra, kocasının odasına sakınarak yürür ve kapısını dinler.)* Evet, içeride. *(Sağdaki masaya doğru giderken tekrar şarkı mırıldanmaya başlar.)*

HELMER: *(çalışma odasından)* Benim küçük tarla kuşum mu orada şakıyan?

NORA: *(paketleri açmakla meşgul)* Evet.

HELMER: Peki, benim küçük sincabım mı etrafta koşuşturan?

NORA: Evet!

HELMER: Sincabım ne zaman gelmiş eve?

NORA: Şimdi geldim. *(Makaron paketini cebine sıkıştırır ve ağzını temizler.)* Buraya gel Torvald, gel de neler aldığıma bir bak.

HELMER: Rahatsız etme beni. *(Biraz sonra, elinde kalemle kapıyı açar ve odaya bakar.)* "Aldım" mı dedin? Hepsini mi? Benim küçük müsrifim, yine paraları çarçur mu etmiş?

NORA: Ama Torvald, bu yıl birazcık da olsa rahat davranabiliriz. Hesap kitap yapmamızın gerekmeyeceği ilk Noel bu.

HELMER: Ama biliyorsun, hâlâ düşüncesizce para harcayamayız.

NORA: Evet aına Torvald, artık birazcık daha düşüncesiz olabiliriz, değil mi? Sadece azıcık! Bundan böyle çok iyi bir maaş alacaksın ve çok ama çok para kazanacaksın.

HELMER: Evet, yeni yıldan sonra ama ilk maaşımı almama daha koca bir ay var.

NORA: Of! O zamana kadar borç alırız.

HELMER: Nora! *(Yanına gidip şakayla kulağını çeker.)* İşte yine başladık. Şu senin uçuk fikirlerin yok mu! Diyelim ki bugün bin kron borç aldım ve sen de hepsini Noel haftasında harcadın, sonra yeni yıl gecesinde kafama bir kiremit düştü ve...

NORA: *(Eliyle onun ağzını kapatır.)* Şştt! Böyle korkunç şeyler söyleme!

HELMER: Ama diyelim ki böyle bir şey oldu... Ne olacak o zaman?

NORA: Böyle korkunç bir şey olsaydı, borçlarla falan ilgilenmezdim.

HELMER: Peki ya borç aldığım kişiler?

NORA: Onlar mı? Onlardan kime ne! Kim olduklarını bile bilmem!

HELMER: Nora, Nora! İşte tam bir kadın! Ben ciddiyim Nora, bu konuda ne düşündüğümü biliyorsun. Borç yok! Ödünç almak yok! Borca ve ödünç almaya dayalı bir ev hayatında her zaman çirkin ve kısıtlanmış bir şeyler olur. Biz ikimiz şimdiye kadar idare etmeyi başardık, kalan bu kısa sürede de böyle devam edeceğiz.

NORA: *(sobaya doğru giderken)* Pekâlâ, nasıl istersen Torvald.

HELMER: *(arkasından giderek)* Hadi ama! Benim küçük kanaryam kanatlarını sarkıtmasın böyle. Küçük sincabımın canı mı sıkılmış? *(Cüzdanını çıkarır.)* Nora, bil bakalım elimde ne var?

NORA: *(hızlıca dönerek)* Para!

HELMER: Al bakalım. *(Biraz para uzatır.)* Noel harcamaları için ne kadar para gerektiğini gayet iyi biliyorum.

NORA: *(sayarken)* On, yirmi, otuz, kırk. Ah, teşekkür ederim, teşekkür ederim Torvald! Bu beni uzun süre idare eder.

HELMER: Öyle olsa iyi olur.

NORA: Evet, evet. Öyle olmasına dikkat edeceğim. Gel buraya da sana aldıklarımı göstereyim. Hepsi de çok ucuz! Bak, bunlar Ivar'a yeni kıyafetler... Ve küçük bir kılıç. Bob'a da bir at ve bir trampet. Emmy'e de bir bebek ve bir bebek evi. Basit şeyler ama neyse, zaten hemen kıracak. Bunlar da hiz-

metçiler için elbiselik kumaşlar ve mendiller. Aslında, ihtiyar Anne Marieciğimiz daha iyisine layık ama...

HELMER: Bu paketin içinde ne var?

NORA: *(feryatla)* Hayır, Torvald! Bu akşama kadar görmemen lazım!

HELMER: Pekâlâ. Ama şimdi söyle bakalım, benim küçük müsrif kadınım kendisi için ne istiyor?

NORA: Ben mi? Ah, kesinlikle hiçbir şey istemiyorum.

HELMER: Tabii ki istiyorsun! Bana beğenebileceğin makul bir şey söyle.

NORA: Yani gerçekten bilmiyorum, ama eğer Torvald...

HELMER: Evet?

NORA: *(Torvald'a hiç bakmadan, onun ceketinin düğmeleriyle oynar.)* Eğer bana gerçekten bir şey vermek istiyorsan, şey alabilirsin... Şey...

HELMER: Hadi söyle!

NORA: *(bir çırpıda)* Bana para verebilirsin, Torvald. Ne kadar ayırabilirsen. Ben de sonra gider, o parayla bir şeyler alırım.

HELMER: Ama Nora...

NORA: Ah, Torvaldcığım! Lütfen, lütfen! Parayı güzel bir hediye paketi yapıp, Noel ağacına asarım. Harika olmaz mı?

HELMER: Parayı sürekli çarçur eden küçük kuşlara ne denirdi?

NORA: Biliyorum, biliyorum. Müsrif denir. Ama lütfen benim dediğim olsun, Torvald. Böylece en çok neye ihtiyacım olduğunu düşünmek için zamanım olur. Çok mantıklı değil mi?

HELMER: *(gülümser)* Gerçekten öyle. Yani eğer sen gerçekten verdiğim parayı biriktirecek olsaydın, sonra da gerçekten kendine bir şey alsaydın, olabilirdi. Ama eğer ev giderlerine ve bir sürü gereksiz şeye harcarsan, sonra sana tekrar para vermem gerekecek.

NORA: Ah ama Torvald...

HELMER: İnkar edemezsin Noracığım. *(Elini Nora'nın beline dolar.)* Benim küçük kuşum çok tatlı ama çok para harcıyor. Bir adamın böyle küçük bir kuşu beslemesinin ne kadar pahalıya patladığını bilemezsin.

NORA: Ne yazık! Nasıl böyle bir şey söylersin? Gerçekten elimden geldiği kadarını biriktirmeye çalışıyorum.

HELMER: *(gülerek)* Evet, haklısın. *Elinden* geldiği kadar biriktiriyorsun ama hiç birikmiyor.

NORA: *(başıyla onaylayarak ve mutlulukla gülümseyerek)* Biz tarla kuşlarının ve sincapların ne kadar gideri olduğunu bilemezsin, Torvald!

HELMER: Ne komik şeysin sen! Tıpkı baban gibisin. Hep benden para koparmanın bir yolunu buluyorsun, aldığında da sanki elinden kayıp gidiyor. Nereye harcadığını bile bilmiyorsun. Ama seni olduğun gibi kabul etmek lazım. Bu senin kanında var, böyle şeyler ırsî, Nora.

NORA: Ah keşke babamın daha çok özelliği geçseydi bana.

HELMER: Lakin ben küçük kanaryamın şimdikinden biraz olsun farklı olmasını istemem. Ama düşündüm de, bugün bir şey var sende... Bir şey... Nasıl desem... Bir yaramazlık yapmış gibisin...

NORA: Ben mi?

HELMER: Evet, sen! Gözlerimin içine bak bakayım.

NORA: *(ona bakar)* Ee?

HELMER: *(ona parmağını sallayarak)* Tatlı düşkünü bu küçükhanım, bugün şehirdeyken kendini mi kaybetmiş?

NORA: Hayır, bunu da nereden çıkardın?

HELMER: Şeker dükkânına uğramamış mı?

NORA: Kesinlikle hayır, Torvald!

HELMER: Tek bir şeker bile mi yememiş?

NORA: Hayır, gerçekten yemedim.

HELMER: Makarondan da mı bir iki ısırık almamış?

NORA: Hayır Torvald, seni temin ederim, inan bana!

HELMER: Tamam o zaman! Şaka yapıyordum...

NORA: *(sağdaki masaya gider)* Senin isteklerine karşı gelmeyi aklımdan bile geçirmem.

HELMER: Tabii ondan eminim, zaten bana söz verdin... *(Yanına gider.)* Küçük Noel sürprizlerini kendine sakla, hayatım. Bu akşam Noel ağacının ışıkları yandığında, nasıl olsa her şey ortaya çıkacak.

NORA: Doktor Rank'i davet etmeyi unutmamışsındır umarım.

HELMER: Hayır, davet etmedim ama gerek yok, nasılsa yemeğe bize gelecek. Ama yine de bu sabah uğrayınca kaçta geleceğini soracağım. Birkaç şişe iyi şarap ısmarladım. Nora, bu akşamı nasıl iple çekiyorum, bilemezsin.

NORA: Ben de! Çocuklar da çok eğlenecek, Torvald.

HELMER: İnsanın güvenli bir işinin ve dolgun bir maaşının olması ne harika! Bunu düşünmek bile ne kadar güzel, değil mi?

NORA: Harika!

HELMER: Geçen Noel'i hatırlıyor musun? Üç hafta önceden başlayıp, her akşam, gece yarılarına kadar, Noel ağacı için süsler yapmıştın ve hepimize bir sürü güzel sürpriz hazırlamıştın. Hayatımdaki en sıkıcı dönemdi.

NORA: Ben hiç sıkılmadım.

HELMER: *(gülümser)* Ama o gecenin sonunda biraz hayal kırıklığı yaşanmadı mı, Nora?

NORA: Ah, yine benimle o konuda dalga geçme! Kedinin içeri dalıp her şeyi paramparça edeceğini nereden bilebilirdim ki?

HELMER: Tabii ki bilemezdin. Zavallı küçük Noracığım! Hepimizi memnun etmek için uğraştın, önemli olan bunu düşünmendi. Neyse, zor günlerin geçmişte kalması güzel.

NORA: Evet, gerçekten güzel.

HELMER: Bu sefer benim burada sıkılarak oturup beklememe, senin de o güzel gözlerini ve ellerini mahvetmene gerek yok.

NORA: *(ellerini çırpar)* Hayır buna gerek yok, değil mi Torvald? Artık gerek yok. Bunu duymak ne güzel! *(Koluna girer.)* Şimdi Torvald, her şeyi nasıl planlamamız gerektiği hakkında düşündüklerimi söyleyeyim. Noel geçer geçmez... *(Kapı zili çalar.)* Kapı çalınıyor. *(Biraz odayı toparlar.)* Misafir geldi herhalde. Öf, ne sıkıcı!

HELMER: Beni arıyorlarsa evde yokum.

HİZMETÇİ: *(kapıda)* Bir bayan sizi görmek istiyor, hanımefendi.

NORA: İçeri gelmesini söyle, lütfen.

HİZMETÇİ: *(Helmer'e)* Doktor da geldi, efendim.

HELMER: Doğruca çalışma odama mı geçti?

HİZMETÇİ: Evet, efendim.

Helmer çalışma odasına gider. Hizmetçi, üzerinde yolculuk kıyafetleri olan Bayan Linde'yi içeriye alır ve kapıyı arkasından kapatır.

BAYAN LINDE: *(durgun ve tedirgin)* Nora! Nasılsın?

NORA: *(tereddütle)* Nasılsınız?

BAYAN LINDE: Herhalde beni tanımadın.

NORA: Hayır, tanıyamadım... Ah tabii ya! *(birdenbire)* Evet! Christine! Gerçekten sen misin?

BAYAN LINDE: Evet, benim.

NORA: Christine! Seni nasıl da tanıyamadım? Ama nasıl tanıyayım, sen o kadar... *(nazikçe)* Ne kadar da değişmişsin, Christine!

BAYAN LINDE: Değiştim gerçekten. Dokuz, hatta on yıl oldu...

NORA: O kadar oldu mu görüşmeyeli? Herhalde olmuştur. Son sekiz yıl benim için harika geçti. Şimdi sen de şehrimize gelmişsin. Hem de bu kış kıyamette, onca yolu teperek! Ne kadar da cesursun.

BAYAN LINDE: Bu sabah gemiyle geldim.

NORA: Noel'de biraz eğlenmek için geldin tabii, değil mi? Ne güzel! Göreceksin, birlikte çok eğleneceğiz. Ama çıkart şu üstündekileri. İnşallah üşümemişsindir. *(yardım ederek)* İşte. Hadi gel de sobanın yanında rahat rahat oturalım biraz. Yok, sen koltuğa geç, ben sallanan sandalyeye otururum. *(Ellerini tutar.)* Hah, bak şimdi o eski tanıdığım Christine'e benzedin, seni birden öyle görünce... Yüzün biraz solgun sanki Christine, galiba biraz da zayıflamışsın.

BAYAN LINDE: Çok, çok da yaşlandım Nora.

NORA: Belki biraz ama azıcık, tabii ki çok değil. *(Birden durur ve ciddileşir.)* Ne kadar düşüncesiz bir yaratığım, böyle konuşup duruyorum. Sevgili Christine, beni affedebilecek misin?

BAYAN LINDE: Ne demek istiyorsun, Nora?

NORA: *(kibarca)* Zavallı Christine, şimdi sen dul kaldın.

BAYAN LINDE: Evet, kocam üç yıl önce öldü.

NORA: Hatırlıyorum, gazetede okumuştum. İnan bana Christine, o sıralar defalarca sana yazmak istedim ama hep erteledim, çünkü hep bir şeyler beni engelledi.

BAYAN LINDE: Sevgili Nora, çok iyi anlıyorum.

NORA: Hayır, Christine, yaptığım hiç de hoş değildi. Zavallım, kim bilir neler çektin? Sana hiçbir şey bırakmadı, değil mi?

BAYAN LINDE: Hayır.

NORA: Ya çocuk?

BAYAN LINDE: Hayır.

NORA: Zırnık bırakmadı yani.

BAYAN LINDE: Hiçbir şey... Yas tutacak kırık bir kalp bile.

NORA: *(İnanamayarak bakar.)* Ama Christine, bu doğru olamaz.

BAYAN LINDE: *(Acıyla gülümseyerek Nora'nın saçlarını okşar.)* Bazen oluyor işte, Nora.

NORA: Yani artık yapayalnızsın. Ne kadar acıdır kim bilir. Benim de üç tatlı yavrum var. Şu anda onları göremezsin, çünkü dadılarıyla dışarıdalar. Ama neyse, sen bana kendinden bahset.

BAYAN LINDE: Yok yok, sen anlat.

NORA: Olmaz, sen başla. Bugün bencil olmamam lazım, bugün sadece seninle ilgili şeylerden söz edeceğiz. Ama sana söylemem gereken tek bir şey var. Son zamanlarda şans bizim yüzümüze güldü, biliyor musun?

BAYAN LINDE: Hayır. Ne oldu?

NORA: Kocam bankanın müdürü olmayı başardı, düşünebiliyor musun!

BAYAN LINDE: Kocan mı? Ah ne büyük şans!

NORA: Müthiş, değil mi! Avukatlık evi geçindirmek için istikrarlı bir iş değil, biliyorsun, hele de kişi ahlaki açıdan tartışmalı davaları almayı reddediyorsa daha da zor. Tabii Torvald da hep böyle yaptı. Eh ben de onunla aynı fikirdeyim. Ne kadar mutlu olduğumuzu tahmin edersin. Yeni yılda bankadaki işine başlayacak, sonra da dolgun bir maaşı olacak, bir sürü de komisyon alacak. Bundan sonra hayatımız epey değişir artık, istediğimiz her şeyi yapabiliriz. Ne kadar rahatladım, ne kadar mutluyum, bilemezsin Christine! Bir tomar paranın olması ve hiçbir sıkıntının kalmaması ne harika bir şey, değil mi?

BAYAN LINDE: Evet, insanın ihtiyaçlarını karşılayabilmesi çok hoş olmalı.

NORA: Hayır, ihtiyaçtan değil, tomarla paradan söz ediyorum.

BAYAN LINDE: *(gülümser)* Nora, Nora, hâlâ mı aklın başına gelmemiş! Okulda da her zaman inanılmaz müsriftin.

NORA: Evet, şimdi de Torvald bana müsrif diyor. *(Parmağını ona doğru sallayarak.)* Ama küçük Nora senin düşündüğün kadar aptal değil. Şimdiye kadar öyle parayı çarçur edecek durumumuz olmadı. İkimiz de çalışmak zorundaydık.

BAYAN LINDE: Sen de mi?

NORA: Evet, el işi, işleme, dikiş, nakış falan. *(gelişigüzel biçimde)* Başka ufak tefek şeyler de yapıyorum. Biliyorsundur, evlendiğimizde Torvald bakanlıktaki işini bırakmıştı. Bölümünde terfi ihtimali yoktu ve tabii eskisinden daha fazla para kazanması gerekiyordu. İlk yıl kendini paraladı. Her bulduğu ekstra işte çalışıp para kazanmak zorundaydı. Sabah akşam çabaladı, ama sonunda dayanamayıp çok hastalandı. Doktorlar da onun güneye gitmesinin hayati önemi olduğunu söylediler.

BAYAN LINDE: Bütün bir yılı İtalya'da geçirmiştiniz, değil mi?

NORA: Evet. Şu kadarını söyleyebilirim ki, oralara gitmek hiç de kolay değildi. Ivar'ın doğumundan hemen sonraydı, ama tabii ki gitmek zorundaydık. Çok güzel bir geziydi ve Torvald'ın hayatını kurtardı, ama çok pahalıya mal oldu, Christine.

BAYAN LINDE: Eminim öyledir.

NORA: Bin iki yüz dolar. Dört bin sekiz yüz kron. Çok para bu, Christine.

BAYAN LINDE: Öyle, ama bu tür acil durumlar için köşede paranın bulunması büyük şans.

NORA: O parayı babamdan almıştık.

BAYAN LINDE: Ah, anlıyorum. Tam da o zaman vefat etti, değil mi?

NORA: Evet, tam o da zaman. Biliyor musun, o dönemde babama bakamadım bile. Ivar'ın doğumu çok yakındı, bir de bakmam gereken zavallı Torvald'ım vardı. Sevgili babacığımı bir daha göremedim, Christine. Evliliğimin en kötü dönemiydi.

BAYAN LINDE: Ona ne kadar düşkün olduğunu biliyorum. Ee, sonra İtalya'ya mı gittiniz?

NORA: Evet, paramız vardı, doktorlar da acilen gitmemiz gerektiğini söyleyince bir ay sonra yola çıktık.

BAYAN LINDE: Kocan tamamen iyileşip mi döndü?

NORA: Turp gibi!

BAYAN LINDE: Ya doktor?

NORA: Hangi doktor?

BAYAN LINDE: Hizmetçin benimle buraya aynı anda gelen beyin doktor olduğunu söyledi.

NORA: Ha, o Doktor Rank. Ama buraya iş için gelmiyor. Bizim çok iyi dostumuzdur ve her gün en az bir kere ziyaretimize gelir. Hayır, o günden sonra Torvald hiç hastalanma-

dı, çocuklar da ben de güçlü ve sağlıklıyız. *(Ayağa fırlayarak ellerini çırpar.)* Allahım, Allahım! Hayatta ve mutlu olmak ne güzel, Christine! Ama ne kadar ayıp ediyorum, hep kendimden bahsedip duruyorum. *(Bayan Linde'nin yanındaki tabureye oturur ve kollarını onun kucağına koyar.)* Ama bana kızma lütfen... Söyle bakalım, senin kocanı sevmediğin doğru mu gerçekten? O halde onunla neden evlendin?

BAYAN LINDE: Annem hâlâ hayattaydı. Yatalak ve yardıma muhtaçtı. Ben de iki erkek kardeşime bakmak zorundaydım; evlilik teklifini reddedecek durumda değildim.

NORA: Tabii, haklıymışsın. O zamanlar zengin miydi?

BAYAN LINDE: Öyleydi sanırım. Ama istikrarsız bir işi vardı. Öldüğünde de her şey dağıldı ve geriye hiçbir şey kalmadı.

NORA: Peki, ya sen?

BAYAN LINDE: Ben kendi başımın çaresine bakmak zorunda kaldım. Bulduğum her işte çalışmaya başladım: Küçük bir dükkân açtım, küçük bir okul işlettim... Son üç sene boğaz tokluğuna çalıştım. Ama artık bitti, Nora. Zavallı anneciğimin bana ihtiyacı kalmadı; onu kaybettim, çocukların da artık bana ihtiyacı yok. İkisi de çalışıyorlar, kendilerine bakabiliyorlar.

NORA: Ne kadar rahatlamışsındır...

BAYAN LINDE: Hayır, Nora! Sadece hayatımın bomboş olduğunu hissediyorum. Artık uğruna yaşayacağım kimse kalmadı. *(Huzursuzlanarak kalkar.)* O yüzden artık orada, kendi küçük dünyamda kalmaya dayanamadım. Burada be-

ni meşgul edecek şeyler bulmak daha kolay olmalı. Keşke düzenli bir iş bulabilsem, bir ofis işi mesela...

NORA: Ama Christine, o işler müthiş yorucudur, sen zaten şimdiden yorgun görünüyorsun. Senin için en iyisi, sessiz bir yerde ufak bir tatil yapmak olur.

BAYAN LINDE: *(Cama doğru yürür.)* Benim tatil için para verecek bir babam yok, Nora.

NORA: *(ayağa fırlayarak)* Bana kızma lütfen!

BAYAN LINDE: *(ona doğru giderek)* Sevgili Nora, sen de bana kızma, canım. Benim durumumdaki insanların en kötü huyu böyle kırıcı olmaları. Uğruna çalışacağım kimsem yok, ama yine de iş aramaya mecburum. Hayat devam ediyor ve bir süre sonra insan sadece kendini düşünmeye başlıyor. İster inan ister inanma, bana yeni işle ilgili şans yüzümüze güldü dediğinde senden çok kendi adıma sevindim.

NORA: Ne demek istiyorsun? Ah, anladım. Belki Torvald sana bir iş bulabilir, diye düşündün.

BAYAN LINDE: Evet, aynen bunu düşündüm.

NORA: Bulacak da, Christine. Sen onu bana bırak, ona bu konuyu çok zekice açacağım... İlk önce keyfini yerine getirecek bir şeyler bulayım. Ah, sana faydam dokunursa çok sevinirim.

BAYAN LINDE: Ne kadar iyisin, Nora, benim için bütün bunları yapmaya hazırsın. Hele senin gibi hayatın cefasını çekmemiş, meşakkatlerini çok da bilmeyen biri bunu yapıyorsa...

NORA: Ben miyim çok da bilmeyen?

BAYAN LINDE: *(gülümser)* Canım, Allah aşkına, ufak tefek, dikiş nakış gibi işleri kastediyorsun. Hâlâ çocuk gibisin, Nora!

NORA: *(Başını dikleştirerek salonun diğer tarafına yürür.)* Senin yerinde olsaydım bundan o kadar da emin olmazdım.

BAYAN LINDE: Efendim?

NORA: Sen de herkes gibisin! Herkes ciddi bir işin üstesinden gelemeyeceğimi düşünüyor.

BAYAN LINDE: Ee, yani?

NORA: Hiçbir şeyle uğraşmam gerekmediğini, kolay bir hayatımın olduğunu sanıyorsun.

BAYAN LINDE: Ama Noracığım, bütün sıkıntılarını bana biraz önce anlattın.

NORA: Ha, onlar bir şey değil! *(sesini alçaltarak)* Sana en önemlisini anlatmadım.

BAYAN LINDE: En önemlisi mi? Ne demeye çalışıyorsun?

NORA: Bana tepeden bakıyorsun, Christine, ama bunu yapmaya hakkın yok. Öyle zor şartlarda çalışıp onca yıl annene baktığın için kendinle gurur duyuyorsun.

BAYAN LINDE: Benim kimseye tepeden baktığım yok. Ama söylediğin doğru. Annemin son günlerini huzur içinde geçirmesini sağlayabildiğim için elbette ki mutlu ve gururluyum.

NORA: Tabii kardeşlerin için yaptıkların nedeniyle de kendinle gurur duyuyorsun.

BAYAN LINDE: Buna herhalde hakkım var.

NORA: Var tabii. Ama sana bir şey diyeyim mi Christine, benim de mutlu olup gurur duyabileceğim bir şey var.

BAYAN LINDE: Eminim vardır; nedir o?

NORA: Sessiz konuş, ya Torvald duyarsa! Ne pahasına olursa olsun, onun öğrenmesine göz yumamam. Hiç kimse bunu bilmemeli, Christine, senin dışında hiç kimse.

BAYAN LINDE: Ama nedir ki bu?

NORA: Gel buraya. *(kanepede yanına doğru çekerek)* Evet Christine, benim de mutlu olup gurur duyabileceğim bir şey var. Torvald'ın hayatını kurtaran bendim.

BAYAN LINDE: Kurtarmak mı? Ama nasıl?

NORA: İtalya'ya gittiğimizi söylemiştim. Biz oraya gitmesek Torvald asla iyileşemezdi.

BAYAN LINDE: Evet ama gereken parayı baban verdi...

NORA: *(gülümser)* Evet, herkes gibi Torvald da öyle sanıyor ama...

BAYAN LINDE: Ama?

NORA: Babam bize tek bir kuruş bile vermedi. Parayı bulan bendim.

BAYAN LINDE: Sen mi? O kadar parayı?

NORA: Bin iki yüz dolar. Dört bin sekiz yüz kron. Buna ne diyorsun!

BAYAN LINDE: Ama Nora bunu nasıl yapmış olabilirsin ki? Piyangodan falan mı çıktı?

NORA: *(küçümseyerek)* Piyangodan mı! Hıh! O zaman hiçbir önemi kalmazdı.

BAYAN LINDE: Ee, nereden buldun o zaman?

NORA: *(gizemli bir gülümsemeyle)* Hım! *(şarkı mırıldanarak)* Lay lay lay!

BAYAN LINDE: Çünkü borç almış olamazsın.

NORA: Hmm? Neden olmasın?

BAYAN LINDE: Çünkü bir kadın kocasının izni olmadan borç alamaz.

NORA: *(başını dikleştirerek)* Ya o kadın işten anlıyorsa, ya biraz yol yordam biliyorsa?

BAYAN LINDE: Ama Nora, hiçbir şey anlamıyo....

NORA: Anlamana da gerek yok zaten. Ben parayı borç aldığımı söylemedim ki. Başka bir şekilde buldum. *(Sırtını kanepeye yaslar.)* Belki de bir hayranımdan almışımdır. Tabii insan benim kadar çekici olunca...

BAYAN LINDE: Saçmalama!

NORA: Meraktan çatlıyorsun, itiraf et, Christine.

BAYAN LINDE: Noracığım, beni dinle. Düşüncesiz bir hareket yapmadın, değil mi?

NORA: *(kanepede dikleşerek)* Kocamın hayatını kurtarmak düşüncesizlik mi?

BAYAN LINDE: Onun haberi olmadan böyle bir şeye kalkışmak...

NORA: Ama onun öğrenmesine izin veremezdim. Aman Allahım, anlamıyor musun! Hastalığının ne kadar ciddi olduğunu bile bilmemesi gerekiyordu. Doktorları gelip hayatının tehlikede olduğunu *bana* anlatıyorlardı ve onu kurtaracak tek şeyin güneye gitmek olduğunu söylediler. İlk başta sanki kendim için bir şey istiyormuşum gibi yapmadım mı sanıyorsun? Ona diğer evli genç kadınlar gibi yurt dışına seyahat etmek istediğimi söyledim. Yalvardım yakardım. Biraz da beni düşünmesi gerektiğini, istediklerimi yapabilmeme izin vermesi gerektiğini söyledim. Kolaylıkla borç alabileceğini ima ettim. Ama Christine, bunu duyunca neredeyse tepesi attı. Uçarı davrandığımı, benim kaprislerimi ve saçma sapan arzularımı, ki sanırım söylediği tam olarak buydu, hoş görmemenin kocam olarak vazifesi olduğunu söyledi. 'İyi o zaman' dedim içimden, 'ama senin kurtarılman gerek'. Ve sonra bir yol...

BAYAN LINDE: Ama baban parayı *kendisinin* vermediğini kocana mutlaka söylemiş olmalı, söylemiştir, değil mi?

NORA: Hayır, asla. Babam tam da o zaman öldü. Aslında babama sırrımı açıp, beni ele vermemesini isteyecektim. Ama

zaten çok hastaydı... Ne yazık ki bir şey söylememe gerek kalmadı.

BAYAN LINDE: Ve o zamandan beri kocana anlatmadın mı?

NORA: Allah aşkına, nasıl anlatabilirdim ki! Bu tür şeylere karşı o kadar da katı olan bir adama! Üstelik Torvald kadar gururlu bir adam için, bana borçlu olduğunu bilmek kim bilir onu ne kadar incitir ve küçük düşürürdü! Bu aramızdaki her şeyi mahvederdi, mutlu yuvamız da asla şimdiki gibi olamazdı.

BAYAN LINDE: Ona hiçbir zaman anlatmayacak mısın?

NORA: *(düşünceli, küçük bir gülümsemeyle)* Belki bir gün, yıllar sonra, şimdiki güzelliğim geçince. Sakın bana gülme! Yani Torvald bana şimdiki gibi düşkün olmadığında, bütün bu giyim kuşamım, danslarım, şiir okumalarım artık ilgisini çekmediğinde, işte o zaman cepten bir şey çıkarmak iyi olacaktır. *(aniden keserek)* Ne saçmalıyorum ben! O günler hiç gelmeyecek! Şimdi benim bu büyük sırrım hakkında ne düşünüyorsun, Christine? Hâlâ işe yaramaz olduğumu mu düşünüyorsun? Ama bir tek şey beni çok huzursuz etti. Zorunluluklarımı yerine getirmem gerektiğinde, bunu zamanında yapmak benim için hiç kolay olmadı. İş hayatında üç aylık faiz ve taksitli ödeme denen şeyler varmış ve bunları idare etmek de müthiş zormuş. Biraz oradan, biraz buradan biriktirmeye çalıştım, anlıyor musun? Torvald iyi yaşamayı sevdiği için ev masraflarından kenara bir şey koyamadım. Çocuklarımı da eski püsku giydirmeye kıyamadım, onlar için aldığım herhangi bir

paranın sadece onlar için harcanması gerektiğini düşündüm. Sevimli yumurcaklar!

BAYAN LINDE: Zavallı Noracığım! Yani bu paranın senin harçlığından çıkması gerekti, öyle mi?

NORA: Aynen öyle. Sonuçta en çok beni ilgilendiriyordu. Torvald bana ne zaman yeni kıyafetler ya da herhangi bir şey için para verecek olsa yarısından fazlasını harcamadım, hep en basit ve ucuz olanlarını aldım. Allah'tan ne giysem yakışıyor da, Torvald hiç fark etmedi. Ama tabii çok zor oluyor, Christine, çünkü iyi giyinmek güzeldir, değil mi?

BAYAN LINDE: Tabii ki, öyle.

NORA: Eh, sonra da para kazanmanın başka yollarını buldum. Geçen kış şansım yaver gitti de, bir sürü kopyalama işi buldum. Her akşam yukarıdaki odaya kapanıp sabaha kadar yazıyordum. Bazen çok ama çok yoruluyordum... Ama bir yandan orada oturup çalışmak ve para kazanmak da müthiş zevkliydi. Neredeyse erkek olmak gibiydi.

BAYAN LINDE: Ama bu şekilde ne kadarını geri ödeyebildin?

NORA: Tam olarak bilemiyorum. Bilirsin, böyle bir işin hesabını tutmak çok da kolay olmuyor. Sadece toparlayabildiğim her kuruşu ödediğimi biliyorum. Bazen para kazanmak için aklıma hiçbir şey gelmezdi. *(gülümser)* O zaman burada oturup, yaşlı bir beyefendinin bana âşık olduğunu hayal ederdim.

BAYAN LINDE: Ne? Kimdi o?

NORA: Dur bir dakika! Onun öldüğünü, mirası açıklandığında da büyük harflerle: "Tüm servetim derhal ve nakit olarak, Tatlı Bayan Nora Helmer'e verilmelidir" yazdığını...

BAYAN LINDE: Ama Noracığım, o beyefendi de *kim*?

NORA: Allah aşkına, anlamıyor musun? Yaşlı beyefendi falan yok, sadece burada oturup ara sıra hayal ettiğim bir şey, yani para bulacak başka bir yol bulamadığım zamanlar. Ama şimdi fark etmez; yaşlı beyefendi ne hali varsa görsün, ondan sıkıldım. Artık onunla da mirasıyla da ilgilenmiyorum. Çünkü artık tüm sıkıntılarım sona erdi. *(yerinden sıçrayarak)* Allahım, düşünmesi bile harika, Christine! Dert yok, tasa yok! Düşünsene, hayatta hiçbir derdin olmadan yaşıyorsun...Çocuklarla oynayabileceğim, evi süsleyip güzelleştireceğim, her şeyi Torvald'ın sevdiği gibi yapabileceğim! Yakında bahar gelip de, gökyüzü masmavi olunca belki küçük bir geziye çıkarız, belki de denizi tekrar görürüm. Ah, insan mutlu oldu mu yaşamak ne güzel şey! *(Antreden kapı zili duyulur.)*

BAYAN LINDE: *(kalkarak)* Biri geldi herhalde, gitsem iyi olacak.

NORA: Hayır, gitme lütfen. Bana değildir, kesin Torvald'a gelmişlerdir.

HİZMETÇİ: *(antre kapısından)* Affedersiniz hanımefendi, avukat beyi görmek isteyen bir bey...

NORA: Müdür bey demek istedin herhalde?

HİZMETÇİ: Evet, müdür bey... Ama pek bilemedim...Doktor bey de yanındayken...

NORA: Kim o beyefendi?

KROGSTAD: *(kapı aralığından)* Benim, Bayan Helmer. *(Bayan Linde irkilir, sonra kendini toparlayarak pencereye döner.)*

NORA: *(ona doğru bir adım atar, gergin ve fısıldayarak)* Siz! Ne oldu? Kocamı ne için görmek istiyorsunuz?

KROGSTAD: Banka işleri... Bir bakıma. Ben de bankada çalışıyorum ve şimdi yeni müdürümüzün kocanız olacağını duydum.

NORA: Yani siz...

KROGSTAD: Sadece rutin iş meseleleri, Bayan Helmer, kesinlikle başka bir şey değil.

NORA: Öyleyse çalışma odasına geçer misiniz? *(Resmi bir şekilde başıyla selamlar ve antrenin kapısını kapatır. Sonra sobaya doğru ilerler ve sobayla uğraşır.)*

BAYAN LINDE: Nora, kimdi o adam?

NORA: Adı Krogstad.

BAYAN LINDE: O zaman gerçekten oydu.

NORA: O adamı tanıyor musun?

BAYAN LINDE: Tanırdım, yıllar önce. Bir zamanlar bizim şehirde bir avukatın kâtibiydi.

NORA: Evet, öyleydi.

BAYAN LINDE: Ne kadar değişmiş.

NORA: Çok mutsuz bir evlilik yaptı.

BAYAN LINDE: Şimdi dul, değil mi?

NORA: Başında da bir sürü çocuk var. Hah, artık iyi yanıyor. *(Sobanın kapağını kapatır ve sallanan sandalyeyi biraz yana çeker.)*

BAYAN LINDE: Bir sürü işte parmağı olduğunu söylüyorlar.

NORA: Gerçekten mi? Evet, haklı olabilirler. Ama ben pek bir şey bilmiyorum... Hadi ama, biz iş konuşmayalım... Çok sıkıcı...

DOKTOR RANK: *(Helmer'in çalışma odasından çıkar. Kapı aralığından içeriye seslenir.)* Hayır, eski dostum, sizi rahatsız etmem. İçeride biraz karınızla sohbet ederim. *(Kapıyı kapar ve Bayan Linde'yi fark eder.)* Afedersiniz. Galiba sizi rahatsız ettim.

NORA: Hayır, hiç de değil. *(Tanıştırır.)* Doktor Rank, Bayan Linde.

DOKTOR RANK: Oo! Bu evde oldukça sık duymuş olduğum bir isim. İçeri girerken herhalde merdivenlerde sizin yanınızdan geçtim.

BAYAN LINDE: Evet, ben yavaş çıkarım, merdivenlerle pek aram yok.

DOKTOR RANK: Aa! Bir rahatsızlığınız mı var?

BAYAN LINDE: Sadece fazla çalışmaktan sanırım.

DOKTOR RANK: Hepsi bu kadar mı? O zaman herhalde şehre dinlenmeye ve bizim eğlencelerimizle biraz neşelenmeye geldiniz?

BAYAN LINDE: İş aramak için geldim.

DOKTOR RANK: Fazla çalışmaya karşı yeni bir tedavi yöntemi mi bu?

BAYAN LINDE: Yaşamak zorundayız, Doktor.

DOKTOR RANK: Evet, genelde bunun gerekli olduğu düşünülür.

NORA: Hadi ama Doktor Rank, siz de herkes kadar yaşamaya heveslisiniz.

DOKTOR RANK: Pek hevesliyim, evet. Her ne kadar kendimi sefil hissetsem de, ben de bu ıstırabı mümkün olduğunca uzatmak istiyorum. Bütün hastalarım da aynı fikirde, hatta ruhen ve ahlâken hasta olanlar bile. İşte öyle ağır bir vaka da, şu an içeride Helmer'le birlikte.

BAYAN LINDE: *(üzgün)* Ah!

NORA: Kimi kastediyorsunuz?

DOKTOR RANK: Sizin tanımadığınız biri, Krogstad adında bir avukat. Adamda ahlâkın a'sı kalmamış. Ama onun bile ilk söylediği *yaşaması* gerektiği. Sanki çok önemli bir şeymiş gibi.

NORA: Hmm... Torvald'la ne konuda görüşmek istedi?

DOKTOR RANK: Hiçbir fikrim yok. Sadece bankayla ilgili bir şey olduğunu duydum.

NORA: Bunu bilmiyordum. Yani, adı neydi, Krogstad'ın bankayla bir ilgisi olduğunu.

DOKTOR RANK: Evet, orada bir nevi kadrolu. *(Bayan Linde'ye)* Bilmem sizin geldiğiniz yerde de böyle mi, ama burada ahlâken yozlaşmış insanları bulup onları gözlem altında tutabilecekleri iyi maaşlı işlere koyanlar var. Doğru düzgün, güvenilir insanlar da açıkta kalmakla yetinmek zorunda kalıyorlar.

BAYAN LINDE: Hastaların kuşkusuz daha çok ilgiye ihtiyacı var.

DOKTOR RANK: *(omuzlarını silkerek)* İşte buyrun. Toplumu bir hastaneye çeviren tam da bu tutum.

Nora derin düşüncelere dalmışken, birden kahkahalarla gülmeye başlar ve ellerini çırpar.

DOKTOR RANK: Bunda gülünecek ne var? Toplumun ne olduğu konusunda bir fikriniz var mı?

NORA: Sizin can sıkıcı toplumunuzdan bize ne? Ben başka bir şeye gülüyorum, gerçekten çok komik bir şeye. Söylesenize, Doktor Rank, bankada çalışan herkes artık Torvald'a mı bağlı?

DOKTOR RANK: Çok komik bulduğunuz şey *bu* mu?

NORA: *(gülümseyerek ve mırıldanarak)* Bu da benim meselem! *(odada yürüyerek)* Bir sürü insanın üstünde gücümüzün, yani Torvald'ın gücünün, olduğunu bilmek gerçekten çok komik. *(cebindeki paketi çıkararak)* Doktor Rank, bir makaron alır mısınız?

DOKTOR RANK: Ne, makaron mu! Onlar burada yasak sanıyordum.

NORA: Evet ama bunları Christine getirmiş.

BAYAN LINDE: Ne? Ama ben...

NORA: Ay tamam, hemen panikleme. Torvald'ın yasakladığını nereden bilecektin ki. Dişlerimi çürüteceğinden korkuyor. Bir kerecikten ne çıkar, öyle değil mi Doktor Rank? Buyrun. *(Doktorun ağzına bir tane atar.)* Bir tane de sana, Christine. Ben de bir tane alayım, küçük bir tane. Ya da en fazla iki küçük tane. *(Tekrar odanın içinde yürür.)* Gerçekten çok mutluyum. Şimdi dünyada yapmak istediğim tek bir şey var.

DOKTOR RANK: Neymiş o?

NORA: Torvald'ın yanında söylemekten çok hoşlanacağım bir şey.

DOKTOR RANK: Peki neden söyleyemiyorsunuz?

NORA: Ah, söylemeye cüret edemem, pek hoş değil de.

BAYAN LINDE: Pek hoş değil mi?

DOKTOR RANK: Öyleyse en iyisi ona söylememeniz. Ama bizlere söylememeniz için hiçbir sebep yok... Torvald'ın önünde söylemekten çok hoşlanacağınız şey nedir?

NORA: 'Umrumda bile değil!' demek isterdim.

DOKTOR RANK: Delirmiş olmalısınız!

BAYAN LINDE: Nora, Allah aşkına!

DOKTOR RANK: Söyleyin hadi, işte geldi!

NORA: *(makaron paketini saklayarak)* Şşt! Şşt! Şşt!

(Helmer çalışma odasından çıkar; kolunda paltosu, elinde şapkası vardır.)

NORA: *(ona doğru giderek)* Torvald hayatım, ondan kurtulabildin mi?

HELMER: Evet, şimdi gitti.

NORA: Sizi tanıştırayım... Christine. Şehre yeni gelmiş.

HELMER: Christine? Kusura bakmayın, tanıyamadım...

NORA: Torvald, hayatım, Bayan Linde. Christine Linde.

HELMER: Ah, tabii ya! Karımın okul arkadaşısınız, değil mi?

BAYAN LINDE: Evet, genç kızlığımız beraber geçti.

NORA: İnanabiliyor musun, sırf seni görmek için o kadar yol gelmiş.

HELMER: *Beni* mi?

BAYAN LINDE: Şey, tam olarak öyle değil tabii...

NORA: Christine ofis işinde çok iyidir ve akıllı bir adamın yanında çalışarak kendini geliştirmek istiyor.

HELMER: Çok mantıklı, Bayan Linde.

NORA: Senin bankanın müdürü olduğunu öğrenince de, biliyorsun gazetede haber çıkmıştı, olabildiğince çabuk buraya

gelmiş. Torvald, Christine için bir şeyler *yapabilirsin,* değil mi? Benim hatırım için, olmaz mı?

HELMER: Aslında imkânsız değil. Sanırım dulsunuz, Bayan Linde?

BAYAN LINDE: Evet.

HELMER: Ve iş deneyiminiz de var.

BAYAN LINDE: Evet, yeterince.

HELMER: Büyük ihtimalle sizin için bir iş bulabilirim...

NORA: *(ellerini çırpar)* Bak, gördün mü!

HELMER: Çok talihli bir anda geldiniz, Bayan Linde...

BAYAN LINDE: Size nasıl teşekkür edebilirim...

HELMER: Hiç gerek yok. *(Paltosunu giyer.)* Ama bugün beni mazur görmenizi rica edeceğim...

DOKTOR RANK: Bekle! Ben de seninle geliyorum. *(Antreden kürk paltosunu alır ve sobanın önünde ısıtır.)*

NORA: Torvald, çok geç kalma hayatım.

HELMER: Bir saatten uzun sürmez.

NORA: Sen de mi gidiyorsun, Christine?

BAYAN LINDE: *(üstünü giyer)* Evet, gidip kalacak bir oda bulmam lazım.

HELMER: O zaman yolun sonuna kadar beraber yürüyebiliriz.

NORA: *(ona yardım ederek)* Evde yerimizin olmaması ne kadar kötü, değil mi, bu durumda seni burada...

BAYAN LINDE: Lütfen, bunu aklına bile getirme! Hoşçakal, Noracığım. Her şey için teşekkür ederim.

NORA: Şimdilik güle güle. Tabii akşama bizdesin. Elbette siz de, Doktor Rank. Ne diyorsunuz? Kendinizi yeterince iyi hissederseniz mi? Tabii ki iyi hissedeceksiniz. Yeter ki sıkı giyinin.

Konuşarak kapıya doğru ilerlerler. Merdivenden çocukların sesleri duyulur.

NORA: İşte geldiler! İşte geldiler! *(Kapıyı açmaya koşar. Dadı Anne Marie çocuklarla birlikte içeri girer.)* Gelin! Gelin! *(Eğilip onları öper.)* Ah, benim küçük kuzucuklarım... Görüyor musun, Christine! Ne şekerler, değil mi?

DOKTOR RANK: Burada cereyanda durup muhabbet etmeyin!

HELMER: Gelin Bayan Linde, burası artık bir anne dışında herkes için katlanılmaz bir yere dönüşecek.

Helmer, Dr. Rank ve Bayan Linde merdivenden inerler. Dadı çocuklarla birlikte odaya girer; sonra Nora girer ve arkasından kapıyı kapatır.

NORA: Ne kadar cıvıl cıvıl görünüyorsunuz! Yanaklarınız ne kadar da kırmızı! Tıpkı elmalar, güller gibi. *(O konuşurken çocuklar da hep bir ağızdan konuşmaktadırlar.)* Eğlendiniz mi? Harika! Emmy'yle Bob'u kızakla mı çektin? İkisini aynı anda mı? İşe bak. Sen kocaman bir çocuksun, Ivar. Ben onu biraz alayım, Anne Marie. Benim tatlı küçük oyuncak

bebeğim. *(Bebeği dadıdan alır ve onunla dans eder.)* Tamam, tamam, anne Bob'la da dans edecek. Ne? Kartopu mu oynadınız? Keşke ben de orada olsaydım. Bırak Anne Marie, ben onların üstünü çıkarırım; lütfen bırak yapayım, bunu yapmak hoşuma gidiyor. İçeri geçsene, buz kesmişsin. Sobanın üstünde sıcak kahve seni bekliyor.

Dadı soldaki odaya gider. Çocuklar hep bir ağızdan konuşurken Nora onların palto ve şapkalarını çıkarıp etrafa atar.

NORA: Gerçekten mi? Kocaman bir köpek peşinizden mi koştu? Ama sizi ısırmadı, değil mi? Hiçbir köpek benim küçük tatlı yavrularımı ısıramaz. Hayır, o paketlerin içine bakma, Ivar. Ne varmış içlerinde? Ah, öğrenmeyi istemez miydin! Hayır, hayır, çok ayıp! Ne, oyun mu oynamak istiyorsunuz? Ne oynayalım? Saklambaç? Tamam, saklambaç oynayalım. Önce Bob saklansın. Ben mi saklanayım? Tamam önce ben saklanacağım.

(Bu oda ile sağdaki bitişik odada Nora ve çocuklar gülüp bağrışarak oynarlar. Sonunda Nora masanın altına saklanır; çocuklar onu ararken içeri girip çıkarlar ama onu bulamazlar. Nora'nın kıkırdamasını duyunca masaya koşup, örtüyü çekerler ve onu bulurlar. Keyifle gülüp, bağrışmalar. Onları korkutmak için dört ayak üstünde masanın altından çıkar. Bağrışmalar artar. Bu sırada ön kapı çalınmıştır ama kimse fark etmemiştir. Kapı yarım aralıktır ve Krogstad görünür. Biraz bekler, oyun devam etmektedir.)

KROGSTAD: Affedersiniz, Bayan Helmer...

NORA: *(Ağzından ufak bir çığlık kaçırarak arkasına döner ve hafifçe sıçrar.)* Ah! Ne istiyorsunuz?

KROGSTAD: Affedersiniz, dış kapı açıktı; biri kapatmayı unutmuş olmalı.

NORA: *(ayağa kalkarak)* Kocam evde değil, Bay Krogstad.

KROGSTAD: Biliyorum.

NORA: O zaman burada ne işiniz var?

KROGSTAD: Sizinle biraz konuşmak istiyorum.

NORA: Benimle mi? *(çocuklara dönerek, sessizce)* Anne Marie'nin yanına gidin. Ne? Hayır, yabancı amca annenize bir şey yapmayacak. O gidince, oynamaya devam ederiz. *(Çocukları soldaki odaya alır, arkalarından kapıyı kapatır. Gergin ve rahatsızdır.)* Benimle mi konuşmak istiyorsunuz?

KROGSTAD: Evet, sizinle.

NORA: Bugün mü? Ama ayın başı olmadı ki daha?

KROGSTAD: Evet, bugün Noel gecesi. Ve nasıl bir Noel geçireceğiniz tamamen size bağlı.

NORA: Ne istiyorsunuz? Benim bugün bir ödeme...

KROGSTAD: Şimdilik bundan bahsetmeyelim. Bu başka bir mesele. Herhalde bana biraz zaman ayırabilirsiniz.

NORA: Evet, sanırım ama yine de...

KROGSTAD: Peki. Olsen Kafe'deydim ve kocanızın yoldan aşağı doğru yürüdüğünü gördüm...

NORA: Öyle mi?

KROGSTAD: ... bir hanımla.

NORA: Yani?

KROGSTAD: O hanımın Bayan Linde olup olmadığını sorma cüretinde bulunabilir miyim?

NORA: Evet.

KROGSTAD: Şehre yeni mi gelmiş?

NORA: Evet, bugün.

KROGSTAD: Sizin çok yakın bir arkadaşınız, değil mi?

NORA: Öyle ama bütün bunları...

KROGSTAD: Kendisini ben de bir zamanlar tanırdım.

NORA: Biliyorum.

KROGSTAD: Ya? Öyleyse her şeyi biliyorsunuz. Tahmin etmiştim. Lafı dolandırmadan sorayım o zaman. Bayan Linde bankada işe mi girecek?

NORA: Ne hakla beni sorguya çekiyorsunuz, Bay Krogstad? Siz kocamın emrinde çalışanlardan birisiniz! Ama madem sordunuz, söyleyeyim. Evet, Bayan Linde işi *aldı*. Ve bu işi ona bulan da bendim, Bay Krogstad. Artık öğrendiniz.

KROGSTAD: Tahminim doğru çıktı o zaman.

NORA: *(yukarı aşağı yürüyerek)* Ah, sanırım bazılarımızın ara sıra küçük bir etkisi olabiliyor. Kadınız diye illâ ki... Birile-

rinin altında çalışanlar, o birilerini kızdırmamaya dikkat etmelidir... Hele o kişi...

KROGSTAD: ...nüfuzlu biriyse.

NORA: Kesinlikle.

KROGSTAD: *(ses tonunu değiştirerek)* Öyleyse siz de nüfuzunuzu benim için kullanma nezaketini gösterecek misiniz, Bayan Helmer?

NORA: Ne? Ne demek istiyorsunuz?

KROGSTAD: Bankadaki küçük işimi elimde tutmamı sağlayacak iyiliği gösterecek misiniz?

NORA: Ne demek istiyorsunuz? Kim elinizden almak istedi ki?

KROGSTAD: Ah! Bilmiyormuş gibi davranmanıza gerek yok. Arkadaşınızın benimle işyerinde karşılaşmaya can atmadığının farkındayım. Ve artık kovulmamı kime borçlu olduğumu anlamış bulunuyorum.

NORA: Ama sizi temin ederim ki...

KROGSTAD: Tabii, tabii. Asıl meseleye dönersek, hâlâ vakit var. Ve bunu engellemek için nüfuzunuzu kullanmanızı tavsiye ederim.

NORA: Ama Bay Krogstad, benim bir *nüfuzum* yok ki.

KROGSTAD: Yok mu? Ama şimdi kendiniz söylediniz...

NORA: Bunu kastetmemiştim tabii ki. Benim mi? Kocamın üzerinde bu tür bir nüfuzum olduğunu nasıl düşünebilirsiniz?

KROGSTAD: Ah, kocanızı öğrencilik günlerimizden tanırım. Asil banka müdürümüzün başka evli erkeklerden daha yola gelmez olduğunu sanmıyorum.

NORA: Eğer kocam hakkında böyle saygısızca konuşursanız, size kapıyı göstermek zorunda kalırım!

KROGSTAD: Hanımefendi de bayağı cesur.

NORA: Artık sizden korkmuyorum. Yeni yıldan sonra, çok kısa zamanda bütün bunlardan kurtulacağım.

KROGSTAD: *(kendini kontrol ederek)* Beni dinleyin, Bayan Helmer. Gerekirse bankadaki o küçük işim için hayatımı ortaya koyarım.

NORA: Öyle görünüyor.

KROGSTAD: Parasında değilim, aslında benim için en önemsiz tarafı o. Başka bir şey var... Hadi, size açıklayayım. Benim durumum şu: Siz de herkes gibi biliyorsunuz ki yıllar evvel başımı belaya sokmuştum.

NORA: Böyle bir şey duymuştum sanırım.

KROGSTAD: Mesele hiçbir zaman mahkemeye gitmedi ama yine de ondan sonra bana tüm kapılar kapandı sanki. Ben de bildiğiniz gibi bu işlere başladım. Bir şekilde yaşamak zorundaydım ve şunu diyebilirim ki asla en kötülerden biri falan da olmadım. Ama artık bundan kurtulmam gerek. Oğullarım büyüyor, onların iyiliği için bu şehirdeki saygınlığımı mümkün olduğunca geri kazanmam lazım. Bankadaki bu iş benim için bir ilk basamak gibiydi ve şimdi

kocanız beni tekrar bu basamaklardan aşağı, çamurun içine itiyor.

NORA: Ama Allah aşkına Bay Krogstad, size yardım etmeye benim gücüm yetmez.

KROGSTAD: Çünkü yardım etmek istemiyorsunuz. Ama ben yaptırmasını bilirim.

NORA: Kocama size borcum olduğunu söylemeyeceksiniz, değil mi?

KROGSTAD: Hım, diyelim ki söyledim. Ne olurdu?

NORA: Zalimlik olurdu. *(hıçkırıktan boğularak)* O sır benim tüm onurum ve neşem. Niçin bunu böylesine çirkin ve kötü bir şekilde... Hem de *sizden* öğrensin! Durumu benim için oldukça tatsız bir hale sokarsınız...

KROGSTAD: Sadece tatsız mı?

NORA: *(öfkeyle)* Hadi, yapın o zaman! Ama bu sizin için daha kötü olur. Çünkü kocam ne kadar kötü bir adam olduğunuzu görür ve tabii siz de işinize dönemezsiniz.

KROGSTAD: Benim sorduğum şu: Tek korkunuz evde tatsızlık çıkması mı?

NORA: Eğer kocam bunu öğrenirse, kalan borcu size hemen öder. Sizinle de hiçbir işimiz kalmaz.

KROGSTAD: *(Nora'ya bir adım yaklaşır)* Beni dinleyin, Bayan Helmer. Ya çok kötü bir hafızanız var, ya da bu işlerden hiç anlamıyorsunuz. Size durumu biraz daha net ifade edeyim.

NORA: Ne demek istiyorsunuz?

KROGSTAD: Kocanız hastalandığında bana gelip bin iki yüz dolar borç istediniz.

NORA: Para isteyebileceğim başka kimse yoktu.

KROGSTAD: Size o parayı bulacağıma söz vermiştim...

NORA: Buldunuz da.

KROGSTAD: Size o parayı vermeyi belli şartlarla kabul etmiştim. Kafanız kocanızın hastalığıyla ve seyahat parasını bulmakla o kadar meşguldü ki anlaşmamızın şartlarına pek dikkat etmemişsiniz. Bu yüzden size bunları hatırlatmakta yarar görüyorum. Hazırladığım senedi imzalamanız karşılığında, size para bulmaya söz vermiştim.

NORA: Evet, ben de imzaladım.

KROGSTAD: Kesinlikle. Ama imzanızın altına birkaç satır eklemiştim ve orada babanızın kefil olduğu yazılıydı. Orayı babanızın imzalaması gerekiyordu.

NORA: Gerekiyordu da ne demek? İmzaladı zaten.

KROGSTAD: Tarih bölümünü boş bırakmıştım. Babanız imzaladığı günün tarihini atsın diye. Hatırladınız mı?

NORA: Evet, sanırım...

KROGSTAD: Sonra da senedi babanıza postayla gönderip imzalatmanız için size vermiştim. Öyle, değil mi?

NORA: Evet.

KROGSTAD: Siz de tabii ki hemen öyle yaptınız, çünkü beş altı gün sonra senedi, üzerinde babanızın imzasıyla, bana geri getirdiniz. Sonra da ben size parayı verdim.

NORA: Hiç aksatmadan ödemedim mi?

KROGSTAD: Evet, hiç aksatmadan. Ama meseleye geri dönecek olursak, zor zamanlar geçiriyordunuz, değil mi Bayan Helmer?

NORA: Evet, öyleydi.

KROGSTAD: Babanız ağır hastaydı, değil mi?

NORA: Ölümü çok yakındı.

KROGSTAD: Ve kısa bir zaman sonra da öldü, değil mi?

NORA: Evet.

KROGSTAD: Söyleyin Bayan Helmer, babanızın öldüğü günü hatırlıyor musunuz? Yani tam tarihini?

NORA: Babam 29 Eylül'de öldü.

KROGSTAD: Çok doğru. Bu konuyu soruşturmuştum. Sonucunda da ortaya hesabını vermeniz gereken *(bir kâğıt çıkarır)* bir gariplik çıktı.

NORA: Ne garipliği? Anlamıyorum...

KROGSTAD: Gariplik şu ki, Bayan Helmer, babanız bu senedi ölümünden üç gün sonra imzalamış.

NORA: Nasıl? Hiç anlayamıyorum...

KROGSTAD: Babanız 29 Eylül'de öldü. Ama bakın buraya. Babanız imzanın tarihini 2 Ekim diye atmış. Bu biraz garip değil mi, Bayan Helmer? *(Nora sessiz kalır.)* Bunu açıklayabilir misiniz? *(Nora sessizliğini korur.)* Ayrıca tuhaf olan şu ki, '2 Ekim' tarihi ve yıl, babanızın el yazısıyla değil de, benim tanıdığım birinin el yazısıyla yazılmış. Tabii bunlar açıklanabilir, babanız imzasından sonra tarih atmayı unutmuş olabilir ve birisi de ölüm haberi ona ulaşmadan tarihi tahmin ederek yazmış olabilir. Bu noktada bir sorun yok. Ama asıl önemli olan imza. Ve tabii ki *imza* sahici, değil mi Bayan Helmer? Buraya ismini yazan gerçekten babanızdı, değil mi?

NORA: *(Kısa bir sessizlikten sonra başını dikleştirip, meydan okuyarak bakar.)* Hayır, değildi. Babamın adına imza atan *ben*dim.

KROGSTAD: Beni dinleyin, Bayan Helmer. Bunun ne kadar tehlikeli bir itiraf olduğunun farkında mısınız?

NORA: Neden? Paranızı yakında alacaksınız.

KROGSTAD: Size bir soru sormama izin verin, neden senedi babanıza göndermediniz?

NORA: Bu imkânsızdı, babam çok hastaydı. İmzasını isteseydim parayı ne için kullanacağımı anlatmak zorunda kalırdım. Anlamıyor musunuz, kendisi o kadar hastayken kocamın hayatının tehlikede olduğunu ona anlatamazdım, bu imkânsızdı.

KROGSTAD: O halde seyahat fikrinden tamamen vazgeçseniz sizin için daha iyi olurdu.

NORA: Hayır, bunu yapamazdım. O seyahat kocamın hayatını kurtaracaktı, bundan nasıl vazgeçerdim?

KROGSTAD: Ama beni kandırıyor olduğunuz hiç aklınıza gelmedi mi?

NORA: Bu umrumda bile değildi. Sizi niye dert edecektim ki! O kadar soğukkanlıydınız ve kocamın sağlığının ne kadar kötü durumda olduğunu bilmenize rağmen yoluma o kadar çok engel çıkardınız ki, size tahammül edemedim.

KROGSTAD: Bayan Helmer, açıkça görülüyor ki ne suç işlediğiniz konusunda hâlâ en ufak bir fikriniz bile yok. Ama size şunu söyleyeyim, benim kusurum da bundan daha büyük ya da daha kötü değildi ve tüm itibarımı yok etmişti.

NORA: Siz mi? Bana bir zamanlar karınızın hayatını kurtarmak için her şeyinizi tehlikeye attığınızı mı söylemeye çalışıyorsunuz?

KROGSTAD: Yasa önünde nedenlerin önemi yoktur.

NORA: O zaman bunlar çok kötü yasalar olmalı.

KROGSTAD: Kötü ya da değil, ben bu kâğıdı mahkemeye sunarsam *bu* yasalara göre yargılanacaksınız.

NORA: Buna inanmıyorum. Ölüm döşeğindeki babasını endişe ve meraktan korumaya çalışan bir kızın, buna hakkı yok mu? Bir kadının kocasının hayatını kurtarmaya hakkı yok mu? Yasalar hakkında çok şey bilmeyebilirim ama bir şey-

den eminim: Yasaların bir yerinde bu tür şeylerin hoşgörüldüğü yazılı olmalı. Bunu bilmediğinizi mi söylüyorsunuz, hem de işiniz buyken? Berbat bir avukat olmalısınız, Bay Krogstad.

KROGSTAD: Mümkündür. Ama iş meseleleri hakkında, yani sizinle benim aramdaki gibi, *bir şeyler* bildiğimi herhalde kabul edersiniz! Tamam. Şimdi nasıl isterseniz öyle yapın. Ama size şunu söyleyeyim, ikinci defa düşecek olursam sizi de beraberimde götürürüm.

(Başıyla selamlar ve antreden geçerek çıkar.)

NORA: *(bir süre düşüncelere dalar, sonra başını sallayarak)* Saçmalık! Sadece beni korkutmaya çalışıyor. O kadar da aptal değilim. *(Çocukların kıyafetlerini toplamaya başlar, çok geçmeden durur.)* Ama... Hayır, bu imkânsız. Ben her şeyi aşkım uğruna yaptım, değil mi?

ÇOCUKLAR: *(soldaki kapıdan)* Anne, gelen beyefendi bahçe kapısından çıktı.

NORA: Evet, biliyorum. Sakın kimseye o bu beyefendiden bahsetmeyin. Duydunuz mu? Babanıza bile.

ÇOCUKLAR: Tamam anne, gelip bizimle oynayacak mısın?

NORA: Hayır, şimdi olmaz.

ÇOCUKLAR: Ama anne, söz vermiştin!

NORA: Evet ama şimdi olmaz. Hadi gidin bakalım, yapacak bir sürü işim var. Hadi gidin, kuzucuklarım. *(Onları şefkatle yan odaya yollar ve kapıyı arkalarından kapatır. Kanepeye*

oturur, nakışını eline alır, biraz işler ama çok geçmeden durur.) Hayır! *(Nakışı elinden atar, ayağa kalkar, antreye açılan kapıya gidip seslenir.)* Helen! Ağacı içeri getirir misin, lütfen. *(Soldaki masaya yürür, çekmeceyi açar ve tekrar duraksar...)* Hayır, bu cidden mümkün değil!

HİZMETÇİ: *(ağaçla)* Nereye koyayım efendim?

NORA: Buraya yere, ortaya.

HİZMETÇİ: Başka bir şey getirmemi ister misiniz?

NORA: Hayır, teşekkür ederim, bu kadar. *(Hizmetçi ağacı yere bıraktıktan sonra çıkar.)*

NORA: *(ağacı süslerken)* Şuraya mumları... Şuraya çiçekleri... İğrenç adam! Bunların hepsi saçmalık! Bunda dert edecek bir şey yok. Çok güzel bir Noel ağacımız olacak. Benden ne yapmamı istersen yaparım, Torvald; senin için şarkı söylerim, senin için dans ederim... *(Helmer kolunun altında bir tomar kâğıtla antrenin kapısından girer.)* Ah, dönmüşsün bile...

HELMER: Evet. Gelen oldu mu?

NORA: Eve mi? Hayır.

HELMER: Garip. Krogstad'ı kapıdan çıkarken gördüm.

NORA: Öyle mi? Ha, evet, doğru ya, Krogstad *uğramıştı.*

HELMER: Nora, bana kendisi hakkında iyi bir şeyler söylemeni istediği yüzünden okunuyor.

NORA: Evet.

HELMER: Sen de bunları kendi fikrinmiş gibi sunacaktın, öyle mi? Buraya gelmiş olduğunu bana söylemeyecektin. Bunu da istedi senden, değil mi?

NORA: Evet, Torvald ama...

HELMER: Nora, Nora böyle bir şeyi hangi akla hizmet yapacaktın? Nasıl öyle bir adamla konuşup ona sözler verirsin? Hepsini geç, bir de bana yalan söyleyecektin!

NORA: Yalan mı?

HELMER: Bana buraya kimsenin gelmediğini söylemedin mi? *(parmağını azarlar şekilde sallayarak)* Benim küçük kanaryam bunu bir daha asla yapmamalı! Kanaryanın ötmek için temiz bir sesi olması gerek – yanlış notaya izin yok! *(Kolunu beline dolar.)* Doğru, değil mi? Evet doğru, biliyorum. *(Onu bırakır.)* Bu konuda daha fazla konuşmayalım. *(sobanın yanına oturarak)* Ah, nasıl da rahat ve sıcacıkmış burası! *(Kâğıtlarına göz atar.)*

NORA: *(biraz Noel ağacıyla uğraştıktan sonra)* Torvald?

HELMER: Evet?

NORA: Noel'den sonraki gün, Stenborgslardaki kıyafet balosu için sabırsızlanıyorum.

HELMER: Ben de bana yapacağın sürprizi çok merak ediyorum.

NORA: Of, çok saçma...

HELMER: Nasıl?

NORA: Bir türlü uygun bir şey bulamıyorum. Her şey çok aptalca ve manasız geliyor.

HELMER: Sonunda küçük Noram *bunu* fark etti mi?

NORA: *(Helmer'in sandalyesinin arkasında, elleri sandalyede)* Torvald, çok mu meşgulsün?

HELMER: Hmm...

NORA: O kâğıtlar da neyin nesi?

HELMER: Banka işleri.

NORA: Şimdiden mi?

HELMER: Çalışanlarla ve çalışma düzeniyle ilgili gerekli gördüğüm değişiklikleri yapmak için, emekliye ayrılan müdürü bana tam yetki vermeye ikna ettim. Tüm Noel haftası bunun üzerine çalışmam lazım. Yeni yılda her şey hazır olsun istiyorum.

NORA: Demek zavallı Krogstad onun için...

HELMER: Hım!

NORA: *(hâlâ sandalyenin arkasında, eğilerek ve parmaklarıyla saçlarını okşayarak)* Torvald, eğer çok meşgul olmasaydın, senden bana çok büyük bir iyilik yapmanı isteyecektim.

HELMER: Neymiş o, söyle bakalım.

NORA: Senin kadar zevkli kimse yoktur. Kıyafet balosunda güzel görünmek istiyorum. Bana biraz fikir verir misin,

Torvald? Sence partiye kim olarak gitmem gerektiğine, kostümümün ne olması gerektiğine karar verir misin?

HELMER: Hah! Yani benim küçük inatçı kadınım biri onu kurtarsın istiyor, öyle mi?

NORA: Torvald, lütfen, senin yardımın olmadan hiçbir şey beceremiyorum.

HELMER: Tamam öyleyse, bir düşüneyim. Bir şeyler bulabiliriz.

NORA: Ne kadar tatlısın. *(Tekrar Noel ağacına gider. Kısa bir sessizlik olur.)* Bu kırmızı çiçekler ne kadar güzel... Söylesene, bu Krogstad'ın yaptığı gerçekten çok mu *yanlış* bir şeydi?

HELMER: İmzada sahtecilik. Bunun ne demek olduğu hakkında bir fikrin var mı?

NORA: Belki koşullar onu buna zorlamıştır?

HELMER: Belki. Belki de, tıpkı başkaları gibi hiç düşünmedi bile. Ben o kadar kalpsiz değilim ki adamı bir tek hatası için mahkûm edeyim.

NORA: Hayır, Torvald, tabii ki değilsin!

HELMER: Birçok erkek suçunu açıkça itiraf edip cezasını çektikten sonra kendini affettirebilir.

NORA: Ceza mı?

HELMER: Ama Krogstad bu yolu seçmedi. Kurnazca oyunlarla hak ettiği cezadan paçayı kurtardı. Bu da onun en büyük ahlâksızlığı oldu.

NORA: Ama sence bu...

HELMER: Suçlu bir adamın nasıl da devamlı yalan söyleyip, hile yapıp, ikiyüzlüce davranması gerektiğini bir düşünsene; maskesini hiçbir zaman düşüremez, kendi karısı ve çocuklarına karşı bile. Bir de çocuklar var, işte en kötü tarafı da *bu* zaten, Nora.

NORA: Neden?

HELMER: Bir evde böylesine puslu bir yalan havası esti mi hastalık ve iltihap evin her tarafına nüfuz eder. Öyle bir evde çocukların aldığı her nefes, habis mikroplarla doludur.

NORA: *(arkasından sokularak)* Bundan emin misin?

HELMER: Ah Noracığım, bir avukat olarak hayatımda bunlarla çok sık karşılaşıyorum. Genç yaşta belaya bulaşan neredeyse herkesin arkasında sahtekâr bir anne vardır.

NORA: Neden sadece anne?

HELMER: Genelde annenin etkisidir, ama tabii kötü bir baba da benzer sonuçlar doğurabilir. Her avukat da bunu çok iyi bilir. Bu Krogstad, yıllardır kendi çocuklarını yalanları ve hileleriyle zehirliyor. Bu yüzden ona ahlâkı bozuk diyorum. *(ona ellerini uzatır)* Bu yüzden küçük tatlı Noracığım bana, onu savunmayı bırakacağına söz vermeli. Gel, el sıkışalım. Hey? Bu da nesi? Bana elini ver. Şimdi oldu! Tamamdır. Seni temin ederim ki benim için onunla çalışmak kesinlikle imkânsız. O tür insanlarla birlikteyken kendimi cidden bedenen hasta hissediyorum.

NORA: *(elini çeker ve Noel ağacının öte tarafına doğru yürüyerek)* Burası ne kadar da sıcak oldu! Daha yapacak bir sürü işim var.

HELMER: *(ayağa kalkıp kâğıtlarını toparlayarak)* Evet, benim de bunların bir kısmını yemeğe kadar okumam lazım, tabii bir de senin kıyafetini düşüneceğim. Belki benim de Noel ağacına asacağım altın yaldızlı bir hediye paketim olabilir. *(Nora'nın başını ellerinin arasına alarak)* Benim sevgili küçük kanaryam. *(Odasına geçer ve arkasından kapıyı kapatır.)*

NORA: *(kısa bir duraksamadan sonra sessizce)* Saçmalık! Doğru olamaz bu. Mümkün değil, mümkün *olamaz*.

ANNE-MARIE: *(soldaki kapıdan)* Ufaklıklar annelerinin yanına gelmek için kibarca izin istiyorlar.

NORA: Hayır, hayır! Onları içeri bırakma! Onlarla sen ilgilen, Anne Marie!

ANNE-MARIE: Peki efendim. *(Kapıyı kapatır.)*

NORA: *(korkudan bembeyaz)* Çocuklarımı ahlâksızlaştırmak mı? ... Evimi zehirlemek mi? *(kısa bir an durur, başını yukarı kaldırarak)* Bu doğru değil. Bu asla doğru olamaz.

İKİNCİ PERDE

Aynı oda. Noel Ağacı, köşede piyanonun yanındadır. Süsleri çıkarılmış ve dağınık dalları üzerindeki mumları bitmiştir. Nora'nın sokak kıyafetleri kanepenin üzerindedir. Nora odada yalnız ve endişeli bir halde dolaşmaktadır. Sonunda kanepenin yanında durur ve mantosunu alır.

NORA: *(mantosunu bırakarak)* Biri geliyor! *(Kapıya gidip dinler.)* Kimse yokmuş. Bugün kimse gelmez, Noel günü, e tabii yarın da gelmez. Ama belki –*(kapıyı açıp dışarı bakar)* Posta kutusunda da bir şey yok, bomboş. *(öne doğru gelerek)* Ne saçma! Tabii ki ciddi olamaz. Böyle şeyler *olamaz* ki; mümkün değil. Benim üç küçük çocuğum var.

(Soldaki kapıdan elinde büyük bir karton kutuyla dadı girer.)

ANNE-MARIE: Kıyafetlerinizi koyduğunuz kutuyu nihayet buldum.

NORA: Teşekkür ederim, masanın üstüne koy lütfen.

ANNE-MARIE: *(kutuyu bırakırken)* Ama ne yazık ki fena haldeler.

NORA: Ah, keşke hepsini lime lime edebilsem!

ANNE-MARIE: Aman yapmayın sakın! Biraz sabırla düzeltilebilir.

NORA: Evet, gidip bana yardım etmesi için Bayan Linde'yi çağıracağım.

ANNE-MARIE: Bu korkunç havada yine mi dışarı çıkacaksınız? Üşütüp hasta olacaksınız, efendim.

NORA: Daha da kötüsü olabilir. Çocuklar nasıl?

ANNE-MARIE: Yavrucaklar, Noel hediyeleriyle oynuyorlar ama...

NORA: Devamlı beni mi soruyorlar?

ANNE-MARIE: Anneleriyle birlikte olmaya çok alışıklar.

NORA: Evet, Anne Marie, bundan sonra onlarla eskisi kadar sık birlikte *olamayacağım.*

ANNE-MARIE: Ee, ne yapalım, çocuklar zamanla her şeye alışırlar.

NORA: Öyle mi düşünüyorsun? Anneleri bir daha dönmemek üzere gitse de yokluğuna alışırlar mı diyorsun?

ANNE-MARIE: Allah korusun! Bir daha dönmemek üzere ne demek?

NORA: Söylesene dadıcığım, hep merak etmişimdir; çocuğunu yabancılara bırakmaya nasıl yüreğin elverdi?

ANNE-MARIE: Elimden bir şey gelmezdi, çünkü gelip küçük Nora'mın dadısı olmam gerekiyordu.

NORA: Evet ama... Kendini buna nasıl *ikna* edebildin?

ANNE-MARIE: Bu kadar iyi bir yerde olma şansım varken ne yapacaktım? Başı dertte olan zavallı bir kızın iyi fırsatları değerlendirmesi lazım. Hem o hayırsız adam da bana hiç yardım etmedi!

NORA: Herhalde kızın seni unutmuştur.

ANNE-MARIE: Hayır, aslında unutmadı. Kiliseye kabul töreninden sonra ve bir de evlendiğinde bana mektup yazdı.

NORA: *(kollarını boynuna dolayarak)* Sevgili ihtiyar dadıcığım benim, küçükken bana ne iyi annelik etmiştin.

ANNE-MARIE: Zavallı küçük Noracığımın benden başka annesi yoktu ki.

NORA: Benim yavrularımın da senden başka bir annesi kalmazsa eminim sen ... Of, neler diyorum. *(Kutuyu açar.)* Onların yanına git. Şimdi benim... Yarın ne kadar güzel olacağımı görebilirsin.

ANNE-MARIE: Bayan Nora, eminim baloda sizden daha güzeli olmayacak. *(Soldaki odaya gider.)*

NORA: *(Kutuyu açmaya başlar ama kısa süre sonra bir kenara iter.)* Keşke dışarı çıkmaya cesaret edebilsem. Keşke ben yokken kimsenin gelmeyeceğinden emin olabilsem. Ben burada yokken hiçbir şey olmayacağını bilebilsem. Saçmalama! Kimse gelmeyecek! Sadece düşünmemem lazım. Kürkümü temizleyeyim. Ne güzel eldivenler, ne güzel eldivenler! Aklımdan çıkaracağım. Düşünme! Bir, iki, üç, dört, beş, altı... *(Çığlık atar.)* Ah, geliyorlar! *(Kapıya doğru bir hamle yapar ama sonra kararsızlıkla durur. Bayan Linde paltosunu ve şapkasını çıkarmış olduğu antreden odaya girer.)*

NORA: Ah sen misin, Christine! Dışarıda kimse yok, değil mi, yoksa var mı? Geldiğine çok sevindim.

BAYAN LINDE: Beni aradığını duydum.

NORA: Evet, geçerken uğramıştım. Aslında bir konuda senden yardım isteyeceğim. Gel, şöyle kanepeye oturalım. Yarın akşam üst katta, Stenborglarda bir kıyafet balosu var. Torvald da benim Napolili balıkçı kız olarak gidip Kapri'de öğrendiğim Tarantella dansını yapmamı istiyor.

BAYAN LINDE: Demek öyle! Yani partide gösteri yapacaksın?

NORA: Evet, Torvald yapmam gerektiğini söyledi. İşte bu da kıyafetim. Biz oradayken Torvald diktirmişti bunu. Ama baksana, ne kadar yıpranmış, bir türlü ne yapacağımı bilemedim...

BAYAN LINDE: Kolayca toparlarız. Yalnızca kenar süsleri şuradan buradan sökülmüş. İğne ipliğin var mı? Hah, işte bunu arıyordum.

NORA: Ne kadar *iyisin*.

BAYAN LINDE: *(dikerken)* Yani yarın giyinip kuşanacaksın, öyle mi Nora? Bak ne diyeceğim, sonra bir ara uğrar, seni bu güzel elbiseyle görürüm. Ama dün gece geçirdiğimiz o harika vakit için sana teşekkür etmeyi unuttum.

NORA: *(Ayağa kalkar ve odanın diğer tarafına doğru yürür.)* Hm dün gece... Nedense her zamanki kadar güzel geçmedi. Keşke şehre daha önce gelseydin, Christine. Evet, Torvald evi keyifli hale getirmeyi çok iyi bilir.

BAYAN LINDE: Bence sen de öylesin. Sana boşuna babasının kızı demiyoruz. Ama söyle bakalım, Doktor Rank her zaman dün akşamki gibi keyifsiz midir?

NORA: Hayır, ama dün gece aşikardı hakikaten. Çok ağır bir hastalığı var. Adamcağız kemik veremi. Olay şu ki babası korkunç bir adamdı. Bir sürü metresi vardı falan... O yüzden oğlu da her zaman hastaydı. Ta çocukluğundan beri...

BAYAN LINDE: *(dikişi bırakarak)* Ama canım Noracığım, sen bunları nereden biliyorsun?

NORA: *(odada dolaşarak)* Hıh! İnsan üç çocuklu bir kadın oldu mu geleni gideni çok oluyor. Gelenler de tıbbi konularda bilgisi olan kadınlar ve bu tür konularda dedikodu yapıyorlar.

BAYAN LINDE: *(dikişine döner, kısa bir sessizlik)* Doktor Rank buraya her gün gelir mi?

NORA: Her Allahın günü. Torvald'ın çocukluğundan beri en iyi dostu, *benim* de iyi arkadaşım. Doktor Rank neredeyse aileden biridir.

BAYAN LINDE: Söylesene, gerçekten içten mi? Yani, demek istediğim, devamlı başkalarını memnun etmeye çabalayan adamlardan değil mi biraz?

NORA: Hayır, hiç de değil. Bu da nereden çıktı?

BAYAN LINDE: Dün bizi tanıştırdığında adımı bu evde sık sık duyduğunu söyledi, ama sonradan fark ettim ki kocanın benim kim olduğum konusunda en ufak bir fikri yoktu. Öyleyse Doktor Rank nasıl...

NORA: Evet, söylediği çok doğruydu, Christine. Torvald bana delice âşık olduğu için, beni tamamen kendine saklamak istediğini söyler hep. Yeni evlendiğimizde, herhangi bir arkadaşımdan bahsetmem bile onu kıskandırırdı. Ben de bunu yapmayı bıraktım tabii. Ama Doktor Rank'le sık sık konuşurum. O, bunları dinlemeyi sever.

BAYAN LINDE: Beni dinle, Nora! Birçok konuda hâlâ çocuk gibi davranıyorsun. Ben senden biraz daha olgun, biraz daha tecrübe sahibiyim. Sana şunu söyleyeyim: Doktor Rank'le bu işe bir son vermen lazım.

NORA: Neye son vermem lazım?

BAYAN LINDE: Bence iki şeye. Dün zengin bir hayranının sana para bırakmasıyla ilgili bazı şeylerden...

NORA: Evet ama olmayan biri, maalesef. Ee, ne olmuş?

BAYAN LINDE: Doktor Rank zengin mi?

NORA: Evet, öyle.

BAYAN LINDE: Ve geçindirmek zorunda olduğu kimse de yok?

NORA: Hayır, kimse yok ama...

BAYAN LINDE: Ve her gün buraya geliyor?

NORA: Evet, öyle dedim ya.

BAYAN LINDE: Onun gibi bir adam nasıl böyle densizce hareket edebilir?

NORA: Ne demek istediğini anlamıyorum.

BAYAN LINDE: Anlamazdan gelme, Nora. Şimdi bin iki yüz doları kimden borç aldığını anlamadım mı sanıyorsun?

NORA: Sen aklını mı kaçırdın? Böyle bir şeyi nasıl düşünürsün! Her gün buraya gelen bir dostumuzdan mı borç alacağım? Bu durum tamamen katlanılmaz olurdu.

BAYAN LINDE: *Gerçekten* ondan bahsetmiyor muydun yani?

NORA: Hayır, yemin ederim. Aklımın ucundan bile geçmez... Ayrıca o zamanlar borç verebilecek kadar parası yoktu. Sonradan miras kaldı.

BAYAN LINDE: O zaman bence senin için böylesi daha iyi olmuş, Noracığım.

NORA: Doktor Rank'e sormak asla aklıma gelmezdi... Aslında ona sormuş olsaydım eminim...

BAYAN LINDE: Ama tabii ki sormazsın.

NORA: Tabii ki sormam. O durumda kalabileceğimi hayal bile edemiyorum. Ama Doktor Rank'e söyleseydim eminim...

BAYAN LINDE: Kocanın haberi olmadan mı?

NORA: Kendimi o diğer meseleden kurtarmam lazım. Çünkü o da kocamdan habersiz. Kendimi *mutlaka* kurtarmam lazım.

BAYAN LINDE: Evet, ben de dün sana bunu diyordum ama...

NORA: *(yukarı aşağı yürüyerek)* Bir erkek bu tür şeylerle bir kadından daha kolay baş edebiliyor.

BAYAN LINDE: Evet, mesela kadının kocası.

NORA: Ne saçma! *(Durur.)* Borcunu ödediğinde senedini geri alırsın, değil mi?

BAYAN LINDE: Tabii ki.

NORA: Ve o Allahın belası kâğıdı paramparça edip yakabilirsin, değil mi?

BAYAN LINDE: *(Ona dikkatle bakar, elindeki dikişi bırakır ve yavaşça kalkar.)* Nora, sen benden bir şey saklıyorsun.

NORA: Çok mu belli oluyor?

BAYAN LINDE: Dün sabahtan sonra sana bir şeyler olmuş. Nora, ne oldu?

NORA: *(Ona yaklaşır.)* Christine! *(Dinler.)* Şşt! Torvald döndü. Hadi, şimdi git ve biraz çocukların yanında otur. Torvald yanında dikiş dikilmesine katlanamaz. Anne Marie sana yardım eder.

BAYAN LINDE: *(ortalığı toparlayarak)* Peki o zaman... Ama sen ne olduğunu anlatana kadar gitmeyeceğim. *(O soldaki odaya geçerken, aynı anda Helmer antreden girer.)*

NORA: *(Helmer'in yanına giderek)* Torvald hayatım, seni ne kadar özledim, bilemezsin.

HELMER: Terzi miydi o?

NORA: Hayır, Christine'di. Kıyafetimin tadilatına yardım ediyor. Bence çok güzel olacak...

HELMER: Fikrim ne kadar iyiydi, değil mi?

NORA: Harika! Ama senin istediğinin olmasına izin vermem de hoş bir davranış değil miydi?

HELMER: *(Nora'nın çenesini kaldırarak)* Hoş bir davranış mı? Kocanın istediğinin olmasına izin vermek mi? Seni küçük haydut, herhalde öyle demek istemedin. Ama seni tutmayayım şimdi, eminim kıyafetini denemek istiyorsundur.

NORA: Herhalde senin de işin vardır?

HELMER: Evet. *(Elindeki bir tomar kâğıdı gösterir.)* Şunlara bak. Daha demin bankadaydım. *(odasına gitmek için dönerken)*

NORA: Torvald...

HELMER: *(durur)* Efendim?

NORA: Eğer küçük sincap senden bir şey isteyecek olsa, şöyle sevimli sevimli?

HELMER: Neymiş?

NORA: Yapar mıydın?

HELMER: Önce ne olduğunu duyayım...

NORA: Eğer sincabın senden istediklerini yapmasına izin verirsen, sincabın da etrafta koşuşturup türlü türlü eğlenceli oyunlarını yapacak.

HELMER: Söyle bakalım.

NORA: Ve küçük tarla kuşu da evin her köşesinde şarkılar söyleyerek şakıyacak...

HELMER: Tarla kuşu bunu yapıyor zaten.

NORA: Senin için bir peri olup ay ışığında dans bile ederdim, Torvald.

HELMER: Nora! Benden bu sabah istediğin şeyi istemeyeceksin yine, değil mi?

NORA: *(yaklaşarak)* Evet Torvald, sana yalvarıyorum!

HELMER: Bu konuyu tekrar açmaya nasıl cüret edersin!

NORA: Evet, evet, beni dinlemek *zorundasın*. Krogstad'ın bankadaki işine devam etmesine izin vermen lazım.

HELMER: Noracığım, onun işini Bayan Linde'ye verdim.

NORA: Evet, bu konuda fazlasıyla kibar davrandın. Ama Krogstad'ın yerine başka birini çıkartamaz mısın?

HELMER: İnanılmaz bir inat bu! Benimle konuşacağına dair o adama düşüncesizce söz verdin diye benim tutup da...

NORA: Nedeni bu değil, Torvald. Bu senin iyiliğin için. Bu adamın o aşağılık gazetelere yazı yazdığını sen kendin söyledin. Sana tahmin edemeyeceğin kadar çok zarar verebilir. Ben ondan ölesiye korkuyorum...

HELMER: Hah anladım, seni korkutan maziden hatırladıkların.

NORA: Ne demek istiyorsun?

HELMER: Babanı düşünüyorsun.

NORA: Evet! Evet, bu doğru! Bu kötü niyetli yaratıkların gazetelerde babamla ilgili neler yazdığını hatırlasana, nasıl da iftira atmışlardı. Bakanlıktan seni teftişe göndermeselerdi, sen de ona yardımcı olmasaydın eminim onu işten atarlardı.

HELMER: Noracığım, babanla benim aramda önemli bir fark var. Babanın memuriyetteki itibarı o kadar da şüphe uyandırmaz değildi. Benimkiyse öyle. Umarım, bu konumda kaldığım sürece de hep böyle kalacak.

NORA: Onun gibi şeytani adamların neler yapabileceğini kimse hayal bile edemez. Oysa evimizin huzurlu ve mutlu ortamında her şey bizim için ne kadar da güzel ve rahat olabilir –sen, ben ve çocuklar, Torvald! İşte o yüzden sana yalvarıyorum...

HELMER: Sen onun için yalvardıkça onu tekrar işe almam imkânsız hale geliyor. Krogstad'ı kovmaya niyetli olduğum bankada biliniyor. Yeni banka müdürünün, karısının isteğiyle fikrini değiştirdiği bir duyulursa...

NORA: Ne olur ki?

HELMER: Ah, hiçbir şey! Tek derdimiz bu küçük inatçı kadının isteğinin gerçekleşmesi! Bütün çalışanlarımın önünde kendimi gülünç duruma düşüreceğimi mi sanıyorsun? İnsanların benim her tür dış baskıya açık olduğumu düşünmelerini mi istiyorsun? Sana söyleyeyim. Eninde sonunda bunun sonuçlarına da katlanmam gerekecektir. Hem ayrıca ben müdürken Krogstad'ı bankada tutmamı imkânsız kılan bir şey daha var.

NORA: Neymiş o?

HELMER: Belki geçmişteki zaaflarını görmezden gelebilirdim.

NORA: Tabii ki yapabilirsin, Torvald!

HELMER: Hatta duyduğuma göre işinde de kötü değilmiş. Ama biz gençken birbirimizi gayet iyi tanırdık. Sonradan insanı pişman eden, talihsiz arkadaşlıklardan biri işte. Eskiden çok samimi olduğumuzu bilmende hiçbir sakınca yok. Ama bu

densiz arkadaşım, yanımızda başkaları varken hiç kendini tutamıyor. Hatta, her ağzını açtığında "Torvald aşağı, Torvald yukarı" diyerek benim eşitimmiş gibi davranmaya hakkı olduğunu sanıyor. Bunun beni ne kadar rahatsız ettiğini anlatamam. Bankadaki konumumu çekilmez hale getirebilir.

NORA: Ciddi olamazsın, Torvald!

HELMER: Hıh! Neden olamazmışım!

NORA: Çünkü küçük hesaplar bunlar.

HELMER: Ne diyorsun sen! Küçük hesap mı? Sen bana küçük hesaplar peşindesin mi diyorsun?

NORA: Hayır, kesinlikle değilsin, Torvaldcığım! İşte tam da bu yüzden...

HELMER: Ne fark eder! Gerekçelerime küçük hesap diyorsun, demek ki ben de küçük hesaplar peşindeyim. Küçük hesaplar demek! Vay be! Pekâlâ, bu işe kesin bir son verelim. *(Antre kapısını açar ve seslenir.)* Helen!

NORA: Ne yapacaksın?

HELMER: *(kâğıtlarını karıştırırken)* Her şeyi yoluna koyacağım. *(Hizmetçi girer.)* Bu mektubu görüyor musun? Hemen bunu aşağı götür. Bir ulak bul ve adresine ulaştırmasını söyle. Hemen. Adresi üstünde yazılı. Bu da parası.

HİZMETÇİ: Başüstüne efendim. *(Mektupla çıkar.)*

HELMER: *(Kâğıtlarını toparlar.)* Hadi bakalım, inatçı küçük hanım.

NORA: *(nefes nefese)* Torvald... O mektupta ne yazıyordu?

HELMER: Krogstad'ın işten çıkarılma yazısı.

NORA: Geri çağır onu, Torvald! Hâlâ vakit var! Ah Torvald, onu geri çağır! Ne olursun, benim için, kendin için, çocuklar için! Lütfen, dinle beni Torvald! O mektubun bize neler yapabileceğini bilmiyorsun.

HELMER: Çok geç.

NORA: Evet, çok geç.

HELMER: Noracığım, aslında bana karşı hafif bir hakaret içeriyor olsa da, bu endişeni affedebilirim. Ah, ama gerçekten hakaret bu! Bu zavallı kâtibin yazabileceği herhangi bir şeyin *beni* korkutabileceğini düşünmen bana karşı bir hakarettir! Ama ben seni yine de affediyorum, çünkü bana olan büyük aşkını göstermenin tatlı bir biçimi bu. *(Ona sarılır.)* İşte benim canım Noram, her şey halloldu. Ne olursa olsun, gerektiğinde güçlü ve cesur olacağımdan emin ol. Göreceksin, her şeyi üstlenebilecek kadar erkeğim ben.

NORA: *(dehşetle)* Ne demek istiyorsun?

HELMER: Ne dediysem onu.

NORA: *(kendini toparlayarak)* Asla böyle bir şeyi yapmak zorunda kalmayacaksın, asla.

HELMER: Tamam o zaman, Nora, bunu paylaşacağız, karı koca olarak. Aynen öyle yapacağız. *(okşayarak)* Bu seni mutlu etti mi? Hadi ama. Bana o ürkek güvercin gözleriyle bak-

ma. Bunların hepsi sadece uydurma. Şimdi neden gidip Tarantellana çalışıp biraz da tefini çalmıyorsun? Ben de odama geçeyim ve kapıyı kapatayım ki hiçbir şey duymayayım, böylece sen de istediğin kadar gürültü yapabilirsin. *(Antreye döner.)* Rank geldiğinde beni nerede bulacağını söylersin. *(Başıyla selam verir, kâğıtlarıyla odasına gider ve kapıyı ardından kapatır.)*

NORA: *(korkudan deliye dönmüş, yerine çakılmış gibi durmaktadır; fısıldayarak)* Bunu gerçekten yapabilir! Bunu yapar. Bunu her şeye rağmen yapar. Hayır, hayatta olmaz! Bu olmasın da ne olursa olsun! Bir çıkış yolu, yardım edecek biri olmalı! *(Antreden kapının zili çalınır.)* Doktor Rank! Evet, bu olmasın da ne olursa olsun, *ne olursa*! *(Elleriyle yüzünü ovalar, kendini toparlar ve gidip antrenin kapısını açar. Rank dışarıda kürk paltosunu asmaktadır. Devam eden sahne süresince hava yavaş yavaş kararır.)*

NORA: İyi akşamlar, Doktor Rank. Zili çalışınızdan tanıdım. Ama şimdi Torvald'ın yanına gitmeseniz iyi olur, zira sanırım biraz meşgul.

DOKTOR RANK: Ya siz?

NORA: *(Dr. Rank içeri girerken ardından kapıyı kapatır.)* Ah bilirsiniz, sizin için her zaman vaktim vardır.

NORA: Teşekkür ederim. Mümkün olduğunca uzun süre yararlanmak isteyeceğim bir ayrıcalık bu.

NORA: Ne demek istiyorsunuz! Mümkün olduğunca mı?

RANK: Bu sizi endişelendiriyor, değil mi?

NORA: Şey... Biraz tuhaf bir ifade şekli. Bir şey olma ihtimali mi var?

DOKTOR RANK: Evet... Uzun zamandır beklediğim bir şey. Ama bu kadar da erken olmasını beklemiyordum.

NORA: *(kolundan yakalayarak)* Ne öğrendiniz, Doktor Rank, bana söylemeniz lazım!

DOKTOR RANK: *(sobanın yanına otururak)* Vaktim daralıyor... Bu konuda yapılabilecek bir şey yok.

NORA: *(rahat bir nefes çekerek)* Oh, yani *siz*... Sizinle ilgili...

DOKTOR RANK: Başka kim olacaktı? İnsanın kendini kandırmasının hiçbir anlamı yok. Tüm hastalarım arasında en çaresizi benim, Bayan Helmer. Son günlerde kendimle bir iç hesaplaşma h alindeydim. İflas! Herhalde bir ay içerisinde, kilisenin bahçesinde çürüyor olurum.

NORA: Ah hayır, ne kadar korkunç bir şey bu söylediğiniz!

DOKTOR RANK: Tüm bu Allahın belası olay korkunç zaten. Ama en kötüsü de bunun öncesinde yaşamak zorunda kalacağım korkunç şeyler! Kendime sadece bir tahlil daha yapmam lazım. Onu yaptığımda da o korku dolu çöküşün ne zaman başlayacağını aşağı yukarı bileceğim. Size söylemek istediğim bir şey var. Helmer duyarlı bir insan, çirkin olan her şeyden iğreniyor. Onun hastayken ziyaretime gelmesini istemem...

NORA: Ama Doktor Rank...

DOKTOR RANK: Kesinlikle gelmemeli. Buna katlanamam. Kapım ona kapalı olacak. O anın geldiğinden emin olduğum zaman size kartımı göndereceğim. Üzerinde siyah bir haç olacak. O zaman o iğrenç sonun başladığını anlarsınız.

NORA: Bugün bayağı bir tuhafsınız. Oysa özellikle bugün iyi bir ruh halinde olacağınızı ummuştum.

DOKTOR RANK: Ölümle burun burunayken mi? Neden başka bir adamın günahlarını ödemek zorunda kalıyorum! Adalet bunun neresinde? Öyle ya da böyle, her ailede bu tür zalimce cezalar çekiliyor olmalı.

NORA: *(kulaklarını tıkayarak)* Saçmalık! Biraz neşelenin lütfen!

DOKTOR RANK: Evet, bütün bunlar kocaman bir şakadan ibaret aslında. Babamın gençliğindeki hovardalıklarının cezasını benim zavallı masum omurgam çekiyor.

NORA: *(soldaki masanın yanında)* Babanız kuşkonmaza ve ciğer ezmesine düşkündü, değil mi?

DOKTOR RANK: Evet, bir de yer mantarına.

NORA: Evet, yer mantarı. Tabii bir de istiridye, değil mi?

DOKTOR RANK: Evet, istiridye, istiridye tabii.

NORA: Bir de bunlarla iyi giden porto ile şampanya var elbette. Bu leziz şeylerin omurgadan intikam alması pek üzücü gerçekten.

DOKTOR RANK: Özellikle de, o intikam onların keyfine hiç varamamış zavallı bir omurgadan alınıyorsa.

NORA: Evet, en üzücü tarafı bu.

DOKTOR RANK: *(soran gözlerle bakar)* Hmm...

NORA: *(kısa bir duraksamadan sonra)* Neden gülümsediniz?

DOKTOR RANK: Hayır, gülen sizdiniz.

NORA: Hayır, gülümseyen sizdiniz, Doktor Rank!

DOKTOR RANK: *(ayağa kalkar)* Benim düşündüğümden çok daha yaramazmışsınız.

NORA: Bugün uçarı bir günümdeyim.

DOKTOR RANK: Öyle görünüyor.

NORA: *(ellerini onun omuzlarına koyarak)* Sevgili Doktor Rank, ölüm sizi Torvald'dan ve benden ayırmamalı.

DOKTOR RANK: Beni unutmanız uzun sürmez. Gidenler çabuk unutulur.

NORA: *(endişeyle bakar)* Öyle mi düşünüyorsunuz?

DOKTOR RANK: Yeni arkadaşlıklar edinilir, sonra da...

NORA: Kim yeni arkadaşlıklar edinecekmiş?

DOKTOR RANK: Torvald'la ikiniz, ben gittikten sonra. Zaten bana öyle geliyor ki siz birilerini bulma yolunda bayağı ilerlemişsiniz bile. Dün akşam o Bayan Linde ne arıyordu burada?

NORA: Herhalde zavallı Christine'i kıskanmıyorsunuz, değil mi?

DOKTOR RANK: Evet, kıskanıyorum. Bu evdeki mirasçım olacak. Benim işim bittiğinde o kadın...

NORA: Susun! O kadar yüksek sesle konuşmayın. İçeride.

DOKTOR RANK Bugün de mi! İşte bakın, gördünüz mü!

NORA: Sadece kıyafetimi dikmeye geldi. Allah aşkına, nasıl da *saçmalamaya* başladınız! *(Kanepeye oturur.)* Haydi Doktor Rank, cici çocuk olun. Göreceksiniz, yarın ne kadar güzel dans edeceğim. Bu dansı sadece sizin için yapıyormuşum gibi düşünebilirsiniz, bir de Torvald için tabii. *(Kutudan çeşitli şeyler çıkarır.)* Doktor Rank, gelin şöyle oturun, size bir şey göstereceğim.

DOKTOR RANK: *(Oturur.)* Nedir bu?

NORA: Bakın!

DOKTOR RANK: İpek çoraplar.

NORA: Ten rengi! Çok güzeller, değil mi! Burası şimdi çok karanlık ama yarın... Hayır, hayır, hayır, sadece ayağa bakmanız lazım. Neyse tamam, sizin hepsini görmeye izniniz var.

DOKTOR RANK: Hım...

NORA: Neden öyle ters baktınız? Bana yakışmayacağını mı düşündünüz?

DOKTOR RANK: Bu konuda fikir beyan etmem mümkün değil.

NORA: *(Bir an ona bakar.)* Çok ayıp! *(Elindeki çorapla hafifçe yanağına vurur.)* Alın bakalım! *(Onları tekrar katlar.)*

DOKTOR RANK: Başka hangi güzel şeyleri görmeme izin var?

NORA: Hiçbir şeyi! Fazla yaramazsınız! *(Kendi kendine söylenerek kutudakileri karıştırır.)*

DOKTOR RANK: *(kısa bir sessizlikten sonra)* Sizinle burada böyle samimi otururken, bu eve hiç ayak basmamış olsaydım halim ne olurdu diye hayal bile edemiyorum.

NORA: *(gülümser)* Burada bizim yanımızda kendinizi evinizdeymiş gibi hissettiğinize eminim.

DOKTOR RANK: *(daha alçak bir sesle, dümdüz önüne bakarak)* Ve bütün bunları geride bırakmak zorunda kalmak!

NORA: Saçmalamayın, hiçbir yere gitmiyorsunuz.

DOKTOR RANK: *(aynı tonda)* Ne bir minnet kırıntısı, ne bir pişmanlık belirtisi... Geride hiçbir şey bırakamamak... Çıkıp gelen ilk kişinin doldurabileceği bir boşluk olmak.

NORA: Peki şimdi sizden bir şey rica... Yok!

DOKTOR RANK: Nedir?

NORA: Arkadaşlığınızın kanıtını...

DOKTOR RANK: Evet?

NORA: Yani... İstediğim çok büyük bir iyilik...

DOKTOR RANK: Bana bir kez olsun bu zevki tattırırsanız çok mesut olacağım.

NORA: Daha ne olduğunu bile bilmiyorsunuz.

DOKTOR RANK: Söyleyin o zaman.

NORA: Hayır, bunu yapamam, Doktor Rank. Bunu sizden istemek çok fazla... Çünkü sadece tavsiye veya yardım değil, gerçekten büyük bir iyilik istiyorum...

DOKTOR RANK: Ne kadar büyükse o kadar iyi olur. Aklınızda ne var, hayal bile edemiyorum. Ama lütfen söyleyin. Bana güvenmiyor musunuz yoksa?

NORA: Herkesten çok size güveniyorum. Benim en iyi ve en sadık arkadaşımsınız. Bunu biliyorum. Onun için size anlatacağım. Doktor Rank, bir şeyi engellememe yardım etmeniz lazım. Torvald'm bana olan aşkının nasıl derin ve tutkulu olduğunu bilirsiniz. Benim için bir an bile düşünmeden hayatını feda eder.

DOKTOR RANK: *(ona doğru eğilerek)* Nora... Bunu yapacak tek kişinin o olduğunu mu sanıyorsunuz?

NORA: *(hafif bir irkilmeyle)* Nasıl!

DOKTOR RANK: Hayatını sizin için seve seve feda edecek olan bir tek o mu sanıyorsunuz?

NORA: *(üzgün)* Ah!

DOKTOR RANK: Ölmeden önce bunu size söyleyeceğime dair kendime söz vermiştim. Bundan daha iyi bir fırsatım asla olmayacak. İşte Nora! Artık öğrendiniz. Şimdi bana herkesten daha fazla güvenebileceğinizi de biliyorsunuz.

NORA: *(ayağa kalkar, düz ve sakin bir sesle)* Bırakın geçeyim.

DOKTOR RANK: *(Geçmesi için ona izin verir, ama hâlâ oturmaktadır.)* Nora...

NORA: *(antre kapısının aralığından)* Helen, lambayı getir lütfen. *(Sobaya doğru gider.)* Sevgili Doktor Rank, gerçekten çok ayıp ettiniz.

DOKTOR RANK: *(kalkarak)* Sizi bir başkasının sevdiği kadar severek mi? *Bu* mu ayıp?

NORA: Hayır, ama gelip bunu anlatmanız. Gerçekten hiç gerek yoktu...

DOKTOR RANK: Ne demek istiyorsunuz? Biliyor muydunuz? *(Hizmetçi lambayı getirir, masanın üstüne koyar ve gider.)* Nora... Bayan Helmer... Söyleyin, biliyor muydunuz?

NORA: Bilip bilmediğimi size nasıl söyleyebilirim? Bir şey söylemem mümkün değil... Ah, her şey bu kadar da güzelken nasıl böyle bir beceriksizlik edebildiniz, Doktor Rank!

DOKTOR RANK: Neyse, artık biliyorsunuz ki emrinizdeyim. Tüm ruhum ve bedenimle. Yani konu her neyse bana söyleyebilirsiniz.

NORA: *(ona bakarak)* Bütün bu olanlardan sonra mı?

DOKTOR RANK: Size yalvarıyorum, ne olduğunu anlatın bana!

DOKTOR RANK: Artık size asla anlatamam.

RANK: Anlatmanız gerek. Bana böyle işkence edemezsiniz. Bana bir şans verin, bir erkeğin yapabileceği her şeyi yapmaya hazırım.

NORA: Artık benim için hiçbir şey yapamazsınız. Zaten yardıma da hiç ihtiyacım yok. Hepsi uydurmaydı işte, gerçekten öyle. Gerçekten! *(Sallanan sandalyeye oturur ve gülümseyerek ona bakar.)* Siz kibar birisinizdir, Doktor Rank! Lamba da geldiğine göre, artık kendinizden utanmıyor musunuz?

DOKTOR RANK: Pek utandığım söylenemez. Ama belki de gitmem lazım, bir daha hiç dönmemecesine?

NORA: Hayır, bunu yapmamalısınız. Tıpkı eskisi gibi, buraya gelmeye devam etmelisiniz. Siz de çok iyi biliyorsunuz ki Torvald siz olmadan yapamaz.

DOKTOR RANK: Peki ya *siz*?

NORA: Sizi ağırlamak beni her zaman çok mutlu eder.

DOKTOR RANK: İşte beni yoldan çıkaran tam da buydu. Benim için bir muammasınız. Çoğu kez tıpkı Helmer'le olduğunuz gibi, benimle de olabileceğiniz hissine kapılırdım.

NORA: Evet, görüyorsunuz ya, bir sevdiğiniz insanlar vardır, bir de *beraber* olmayı tercih ettikleriniz.

DOKTOR RANK: Evet, bunda doğruluk payı var.

NORA: Ben genç kızken, en çok babamı severdim tabii. Ama hizmetkârların odasına gitmenin daha eğlenceli olduğunu düşünürdüm. Çünkü her zaman çok ilginç şeylerden bahsederlerdi ve bana hiç nasihat etmezlerdi..

DOKTOR RANK: Anladım. Ben de onların yerini mi aldım şimdi?

NORA: *(Yerinden fırlayarak yanına gider.)* Ah sevgili nazik Doktor Rank, ben bunu kastetmemiştim. Ama tabii ki Torvald'la olmak biraz babamla olmaya benziyor...
(Hizmetçi antreden girer.)

HİZMETÇİ: İzninizle efendim. *(Fısıldar ve bir kart uzatır.)*

NORA: *(Karta bir göz atar.)* Ah! *(Cebine koyar.)*

DOKTOR RANK: Kötü bir şey mi var?

NORA: Yo, yo, yo, yok bir şey. Sadece... Benim yeni kıyafetim...

DOKTOR RANK: Nasıl? Ama kıyafetiniz işte orada.

NORA: Ha o mu? Evet, ama bu başka. Sipariş etmiştim. Torvald'ın duymaması lazım...

DOKTOR RANK: Ha! Büyük sır buydu o zaman!

NORA: Evet, doğru. İçeri gidin de onu görün, hadi! Çalışma odasında. Biraz oyalayın onu...

DOKTOR RANK: Merak etmeyin. Benden kaçamayacak. *(Helmer'in odasına gider.)*

NORA: *(hizmetçiye)* Mutfakta mı bekliyor?

HİZMETÇİ: Evet, arkadaki merdivenlerden geldi...

NORA: Ona burada bir başkasının olduğunu söylemedin mi?

HİZMETÇİ: Söyledim ama işe yaramadı.

NORA: Gitmeyecek gibi mi?

HİZMETÇİ: Hayır, sizi görene kadar gitmeyecekmiş.

NORA: O zaman bırak gelsin. Ama sessiz ol. Helen, bundan kimseye bahsetmeyeceksin. Kocam için bir sürpriz olacak.

HİZMETÇİ: Anladım efendim. *(Çıkar.)*

NORA: İşte geldi! Korkuyla beklediğim an! Hayır, hayır olamaz, olamaz. *(Helmer'in odasına doğru gider ve kapısını sürgüler. Hizmetçi koridorun kapısını Krogstad'ın geçmesi için tutar ve ardından kapar. Krogstad kürk palto, çizme ve kürk şapka giymektedir.)*

NORA: *(ona yaklaşarak)* Sessiz konuşun, kocam evde.

KROGSTAD: Evdeyse ne olmuş?

NORA: Benden ne istiyorsunuz?

KROGSTAD: Bir açıklama.

NORA: Çabuk olun öyleyse. Nedir?

KROGSTAD: İşten çıkarıldığımı herhalde biliyorsunuz.

NORA: Bunu engelleyemedim, Bay Krogstad, sizin için elimden geleni yaptım ama işe yaramadı.

KROGSTAD: Kocanızın size olan sevgisi bu kadar mı az? Size neler yapabileceğimi biliyor ve hâlâ buna cüret edebiliyor...

NORA: Olup bitenden haberi olduğunu düşünmediniz herhalde!

KROGSTAD: Hayır, düşünmedim. Saygıdeğer beyimiz Torvald Helmer'de nerede o cesaret...

NORA: Bay Krogstad, kocam hakkında konuşurken saygılı olun lütfen..

KROGSTAD: Ah tabii! Hak ettiği saygıyı göstermek lazım. Ama bu iş duyulmasın diye ne kadar telaş ettiğinize bakılırsa ne yaptığınız hakkında düne nazaran daha net bir fikre sahip olduğunuzu görüyorum.

NORA: *Sizin* anlatabileceğinizden çok daha iyi anladım.

KROGSTAD: Evet, tabii, ben kötü avukattım...

NORA: Benden ne istiyorsunuz?

KROGSTAD: Sadece işlerin nasıl gittiğini görmek istedim, Bayan Helmer. Bütün gün sizi düşündüm. Sıradan bir tefeci, alelade bir gazeteci, bir... Yani benim gibi bir adamda bile his dediğiniz o şeylerden biraz bulunabiliyor.

NORA: Gösterin o zaman. Küçük çocuklarımı düşünün.

KROGSTAD: Siz ve kocanız benim çocuklarımı düşündünüz mü? Ama ne fark eder ki! Size söylemek istediğim tek bir şey var: Bu işi fazla ciddiye almanız gerekmez. Şimdilik size karşı herhangi bir işlem başlatmayacağım.

NORA: Başlatmayacağınızı biliyordum.

KROGSTAD: Her şey daha dostça halledilebilir. Kimsenin bilmesine gerek yok. Üçümüzün arasında.

NORA: Kocam hiçbir zaman bilmemeli.

KROGSTAD: Bunu nasıl engelleyeceksiniz? Borcunuzu ödeyebilecek misiniz?

NORA: Hayır, şu an değil.

KROGSTAD: Belki de önümüzdeki birkaç gün içinde bu parayı denkleştirmenin bir yolunu bulmuşsunuzdur.

NORA: Hayır, işe yarar bir yol bulamadım.

KROGSTAD: Zaten artık bunun size bir yararı olamaz. Şimdi borcunuzu tamamen kapatacak nakitle karşımda dikiliyor olsaydınız bile senedinizi benden geri alamazdınız.

NORA: Onunla ne yapacaksınız ki?

KROGSTAD: Sadece saklarım, elimin altında tutarım. Konuyla ilgisi olmayanların bilmesine gerek yok. Eğer bir delilik yapmaya niyetiniz varsa...

NORA: Ki var...

KROGSTAD: Hatta kaçmayı düşünüyorsanız...

NORA: Ki düşünüyorum!

KROGSTAD: Veya daha da kötüsünü...

NORA: Nereden bildiniz?

KROGSTAD: Aklımızdan çıkarın bunu!

NORA: *Bunu* düşündüğümü nereden anladınız?

KROGSTAD: Birçoğumuzun aklına ilk gelen *bu* olur. Ben de düşünmüştüm ama cesaretim yoktu.

NORA: *(düz bir sesle)* Benim de öyle.

KROGSTAD: *(rahatlamış bir sesle)* Yani sizin de cesaretiniz yok, öyle mi?

NORA: Hayır yok! Yok!

KROGSTAD: Ayrıca aptallık etmiş olurdunuz. Evdeki ilk fırtınayı atlatmak gerekecekti sadece... Cebimde kocanıza yazılmış bir mektup var...

NORA: Her şey yazıyor mu orada?

KROGSTAD: Olabildiğince yumuşak bir dille.

NORA: *(telaşlı)* O mektubu asla okumamalı. Yırtıp atın. Parayı bir şekilde bulacağım.

KROGSTAD: Kusura bakmayın, Bayan Helmer, ama size daha şimdi söyledim...

NORA: Size borcum olan parayı söylemiyorum. Kocamdan ne kadar istiyorsunuz, söyleyin getireyim.

KROGSTAD: Kocanızdan tek bir kuruş bile istemiyorum.

NORA: Ne istiyorsunuz o zaman?

KROGSTAD: Söyleyeyim. Yeniden ayağa kalkmak istiyorum, Bayan Helmer, yükselmek istiyorum. Bunun için de kocanız bana yardım edecek. Bir buçuk senedir uygunsuz hiçbir işe el sürmedim. Bu zaman boyunca tüm zorluklara göğüs

gerdim. Adım adım yol almak bana yetiyordu. Şimdiyse işten çıkarılıyorum ve sadece iyilik olsun diye yeniden işe alınmaya katlanamam. Yükseleceğim diyorum size. Bankaya dönmek istiyorum, bu kez daha iyi bir mevkide. Kocanız bana yeni bir kadro açacak.

NORA: Bunu asla yapmaz!

KROGSTAD: Yapacak. Onu tanırım. Çıtı bile çıkmadan yapacak. Ve tekrar orada, onun yanında olduğumda neyin ne olduğunu göreceksiniz. Bir yıl içinde onun sağ kolu olurum. Sonra da bankayı yöneten Torvald Helmer değil, Nils Krogstad olur.

NORA: Rüyanızda görürsünüz!

KROGSTAD: Yani, siz şimdi...

NORA: İşte şimdi cesaretim var.

KROGSTAD: Beni korkutamazsınız! Sizin gibi el üstünde tutulmuş, pohpohlanmış bir hanımefendi...

NORA: Size göstereceğim! Size göstereceğim!

KROGSTAD: Buzun altında herhalde? Soğuk, simsiyah suların içinde? Sonra baharda, şişmiş, saçları dökülmüş ve tanınmaz bir halde yüzeye çıkınca...

NORA: Beni korkutamazsınız.

KROGSTAD: Siz de beni. İnsanlar bu tür şeyler yapmazlar, Bayan Helmer. Hem ne işe yarayacak, mektup hâlâ cebimde.

NORA: Hâlâ mı? Artık size hiçbir şey...

KROGSTAD: İtibarınızın tamamen benim elimde olduğunu unuttunuz mu? *(Nora nutku tutulmuş halde ona bakarak durmaktadır.)* Sizi uyardım. Aptalca bir şey yapmayın. Helmer benim mektubumu aldığında cevabını bekliyorum. Unutmayın: Beni yine doğru yoldan uzaklaşmaya zorlayan odur, kocanızın ta kendisi! Bunun için onu asla affetmeyeceğim. Hoşça kalın, Bayan Helmer. *(Antreden çıkar.)*

NORA: *(Antre kapısına doğru gider, aralayıp dinler.)* Gidiyor. Mektubu kutuya atmıyor. Of hayır, hayır! Bu imkânsız! *(Kapıyı azar azar aralar.)* Şuna bak! Dışarıda duruyor. Merdivenlerden inmiyor. Fikrini mi değiştirdi? Acaba?.. *(Posta kutusuna bir mektup düşer; sonra da Krogstad'ın yavaş yavaş uzaklaşan ayak sesleri duyulur.)*

NORA: *(Nora artık hıçkırıklarını tutamaz ve kanepenin yanındaki masaya kapanır. Kısa bir sessizlik.)* Posta kutusunda! *(İhtiyatla antre kapısına ilerler.)* İşte orada! Torvald, Torvald! Artık durum umutsuz!

BAYAN LINDE: *(soldaki odadan girer, elinde kostümle)* İşte, sanırım hepsi halloldu. Bir denemek ister misin?

NORA: *(boğuk bir fısıltıyla)* Christine, buraya gel.

BAYAN LINDE: *(kostümü kanepeye atarak)* Neyin var? Çok sarsılmış gözüküyorsun.

NORA: Gel buraya. O mektubu görüyor musun? *Orada*, bak! Camdan bakarsan posta kutusunda olduğunu görebilirsin.

BAYAN LINDE: Evet, evet görebiliyorum.

NORA: O mektup Krogstad'tan.

BAYAN LINDE: Nora! Sana borç para veren Krogstad'tı, öyle mi!

NORA: Evet. Şimdi de Torvald her şeyi öğrenecek.

BAYAN LINDE: İnan bana, Nora, ikiniz için de en iyisi bu.

NORA: Dahası da var. Ben sahte imza attım.

BAYAN LINDE: Aman Allahım.

NORA: Beni dinle, Christine, sana bir şey söylemek istiyorum, benim şahidim olabilmen için.

BAYAN LINDE: 'Şahidin' diyerek ne kasdediyorsun? Benim ne yapmamı...

NORA: Eğer aklımı kaçırırsam... Ki bu gayet mümkün...

BAYAN LINDE: Nora!

NORA: Ya da bana herhangi bir şey olacak olursa... Benim burada olmamı engelleyecek bir şey...

BAYAN LINDE: Nora, Nora! Aklını mı kaçırıyorsun?

NORA: Ve eğer birisi bütün sorumluluğu ve suçlamaları üstüne almaya kalkışacak olursa...

BAYAN LINDE: Evet, evet. Ama sen nasıl...

NORA: O zaman bunun doğru olmadığı konusunda şahitlik etmelisin, Christine. Aklımı kaçırmadım; şu anda aklım

tamamen başımda. Sana şunu söyleyeyim: Kimsenin bundan haberi olmadı, her şeyin sorumlusu sadece bendim. Unutma bunu!

BAYAN LINDE: Unutmayacağım. Ama söylediklerinden tek bir kelime bile anlamıyorum.

NORA: Nasıl anlayasın ki? Göreceksin, mucizevi bir şey olacak!

BAYAN LINDE: Mucizevi bir şey mi?

NORA: Evet, bir mucize. Ama aynı zamanda çok da korkunç bir şey, Christine. Ah, bu asla olmamalı, hiçbir koşulda, ne olursa olsun.

BAYAN LINDE: Hemen gidip Krogstad'la konuşacağım.

NORA: Gitme. Sana sadece zarar verir.

BAYAN LINDE: Eskiden benim için her şeyi yapardı.

NORA: O mu!

BAYAN LINDE: Nerede oturuyor?

NORA: Nereden bileyim? Bir dakika. *(Cebini yoklar.)* İşte kartı. Ama mektup, ya mektup?

HELMER: *(Odasının içinden kapıyı vurarak seslenir.)* Nora!

NORA: *(korkuyla bağırarak)* Ne var? Ne istiyorsun?

HELMER: *(dışarıdan)* Korkma! İçeri gelmiyoruz, zaten kapıyı kilitlemişsin. Kıyafetini mi deniyorsun?

NORA: Evet, evet, kıyafetimi deniyorum. Bana çok yakıştı, Torvald.

BAYAN LINDE: *(Kartı okumuştur.)* Hemen köşede oturuyormuş.

NORA: Bu bir işe yaramaz. Hiç umut yok. Mektup posta kutusunda duruyor.

BAYAN LINDE: Anahtarlar da kocanda, değil mi?

NORA: Her zaman onda.

BAYAN LINDE: Krogstad'ın mektubunu okunmadan geri istemesi lâzım, bunun için bir mazeret bulmalı...

NORA: Ama Torvald genelde bu saatlerde...

BAYAN LINDE: Sakın ona izin verme! İçeri git ve onu oyala. Mümkün olduğunca çabuk dönerim. *(Antre kapısından aceleyle çıkar.)*

NORA: *(Helmer'in odasının kapısına gider, sürgüyü açar ve içeriyi gözetleyerek)* Torvald!

HELMER: *(odasının içinden)* Kendi oturma odama girme iznim var mı artık? Gel bakalım, Rank, şimdi göreceğiz... *(kapı aralığında)* Bu da nedir?

NORA: Ne nedir, Torvaldcığım?

HELMER: Rank müthiş bir dönüşüm olacağını düşündürttü bana.

DOKTOR RANK: *(kapıda)* Ben de öyle anlamıştım, demek yanlış anlamışım.

NORA: Kıyafetimi yarına kadar kimseye göstermiyorum.

HELMER: Nora, çok bitkin görünüyorsun. Çok mu prova yaptın?

NORA: Hayır, daha hiç yapmadım.

HELMER: Ama yapman lazım.

NORA: Evet, biliyorum Torvald. Ama senin yardımın olmadan hiçbir şey yapamıyorum. Her şeyi unutmuşum.

HELMER: Çalışır, toparlarız.

NORA: Evet, yardım et bana, Torvald. Söz mü? Çok gerginim. Bütün o insanlar... Tüm akşamını yalnızca bana ayırman lâzım. Eline kalem bile alma! İşi tamamen unut, tamam mı! Söz mü, Torvaldcığım!

HELMER: Söz. Bu akşam kesinlikle ve tamamen senin emrinde olacağım. Seni gidi küçük yardıma muhtaç şey. Ah ama bu arada, sadece bir gidip... *(Antreye açılan kapıya doğru yönelir.)*

NORA: Ne yapacaksın orada?

HELMER: Sadece mektup gelmiş mi diye bakacağım.

NORA: Hayır, Torvald yapma!

HELMER: Neden?

NORA: Torvald *lütfen!* Orada hiçbir şey yok.

HELMER: Bırak bir bakayım. *(Yürümeye başlar. Nora piyanoya geçer ve Tarantella'nın ilk notalarını çalmaya başlar. Helmer kapıda durmaktadır.)* Hah!

NORA: Seninle prova yapmazsam yarın dans edemem.

HELMER: *(Ona doğru yürür.)* Gerçekten bu kadar endişeleniyor musun, Noracığım?

NORA: Çok korkuyorum. Hadi bir an önce prova yapalım, yemeğe daha vakit var. Otur da benim için çal, Torvaldcığım. Yapmam gerekenleri söyle, hatalarımı düzelt, her zaman yaptığın gibi.

HELMER: Tabii memnuniyetle, eğer istediğin buysa... *(Piyanonun başına oturur.)*

NORA: *(Kutudan tef ve uzun renkli bir şal çıkarır. Şalı, hızlı bir hareketle boynuna dolar. Sonra bir sıçrayışla odanın ortasına geçip bağırır.)* Haydi benim için çal! Dans edeceğim!

Helmer çalar, Nora dans eder. Doktor Rank piyanonun yanında, Helmer'in arkasında ayakta durmakta ve seyretmektedir.

HELMER: *(çalarken)* Daha yavaş! Daha yavaş!

NORA: Elimden gelmiyor.

HELMER: O kadar sert değil, Nora!

NORA: Doğrusu bu.

HELMER: *(Çalmayı bırakır.)* Hayır, hayır, böyle değil.

NORA: *(gülerek ve tefi çalarak)* Ben sana demedim mi?

DOKTOR RANK: İsterseniz ben çalayım.

HELMER: *(ayağa kalkarken)* Evet, çal. Böylece ben de ona ne yapması gerektiğini daha iyi gösterebilirim.

Doktor Rank piyanonun başına oturur ve çalmaya başlar. Nora gittikçe daha çılgınca dans etmeye başlar. Helmer sobanın yanında durmaktadır ve Nora dans ederken ona komut vermektedir. Nora onu duymuyor gibidir; saçları açılır ve omuzlarına düşer, umursamadan dans etmeye devam eder. Bayan Linde içeri girer.

BAYAN LINDE: *(büyülenmiş gibi antrede kalakalır)* Ah!

NORA: *(dans ederken)* Ne kadar eğlenceli, Christine!

HELMER: Ama Noracığım, sanki hayatın buna bağlıymışçasına dans ediyorsun.

NORA: Öyle zaten.

HELMER: Dur, Rank! Bu tam bir delilik! Durun diyorum. *(Rank çalmayı bırakır, Nora da anında durur. Helmer yaklaşır.)* İnanamıyorum, sana öğrettiğim her şeyi unutmuşsun.

NORA: *(Tefi bir kenara atar.)* İşte bak, gördün mü!

HELMER: Senin daha çok yönlendirilmeye ihtiyacın var.

NORA: Evet, görüyorsunuz ya, buna ne kadar da ihtiyacım var. Son dakikaya kadar bana hocalık etmen lâzım. Söz mü, Torvald?

HELMER: Bana güvenebilirsin.

NORA: Bugün ve yarın, benden başka hiçbir şeyi düşünmemen lâzım. Bir tek mektup bile açmadan hem de... Posta kutusuna bile dokunmadan...

HELMER: Sen hâlâ o adamın yapabileceklerinden mi korkuyorsun?

NORA: Evet, evet, korkuyorum.

HELMER: Posta kutusunda ondan gelen bir mektup olduğunu yüzünden okuyabiliyorum.

NORA: Bilmiyorum. Olabilir. Ama şimdi böyle şeyler okumaman lazım. Bu iş bitene kadar aramıza kötü bir şey girmemeli.

DOKTOR RANK: *(Helmer'e fısıldayarak)* Ben olsam, ona karşı çıkmazdım.

HELMER: *(Nora'ya sarılarak)* Her şey bebeğimin istediği gibi olmalı. Ama yarın akşam, sen dans ettikten sonra...

NORA: Sonra özgürsün.

HİZMETÇİ: *(Sağdaki kapıdan girer.)* Akşam yemeği hazır, efendim.

NORA: Şampanya da içeceğiz, Helen.

HİZMETÇİ: Tabii efendim. *(Çıkar.)*

HELMER: Ya! Bir şey kutluyoruz demek?

NORA: Evet, sabaha kadar sürecek şampanyalı bir kutlama. *(Seslenir.)* Biraz da makaron, Helen... Bol bol getir, sadece bir kereliğine!

HELMER: *(ellerinden tutarak)* Hadi, hadi, bu kadar heyecanlı ve telaşlı olma! Seni yine benim küçük tarla kuşum olarak görmek istiyorum.

NORA: Ah evet, öyle olacağım. Ama şimdi yemek odasına git. Siz de gidin, Doktor Rank. Christine, saçımı yapmama yardım etmelisin.

DOKTOR RANK: *(Çıkarlarken Helmer'e fısıldar.)* Endişelenecek bir şey... Bir şeyler mi bekliyor?

HELMER: Hayır, hiç de değil dostum. Size daha önce de söyledim, bir çocuk gibi aşırı heyecanlara kapılıyor. *(Sağdan çıkarlar.)*

NORA: Ee?

BAYAN LINDE: Şehir dışına çıkmış.

NORA: Yüzünden anlamıştım.

BAYAN LINDE: Yarın akşam dönüyormuş. Ona bir not bıraktım.

NORA: Bunu yapmamalıydın. Bırak ne olacaksa olsun. Neticede, bir mucizeyi beklemek müthiş bir şeydir.

BAYAN LINDE: Neyi bekliyorsun?

NORA: Ah, bunu anlayamazsın. Onların yanına git, ben de hemen geleceğim. *(Bayan Linde yemek odasına geçer. Nora bir an olduğu yerde durur, kendini toparlamak ister gibi, sonra saatine bakar.)* Saat beş. Gece yarısına yedi saat kaldı, sonraki gece yarısına da yirmi dört saat. O zaman Tarantella da bitmiş olacak. Yirmi dört, yedi daha. Yaşamak için otuz bir saat.

HELMER: *(sağdaki kapıdan)* Nerede benim küçük tarla kuşum?

NORA: *(kollarını açarak ona doğru koşar)* Geliyorum!

ÜÇÜNCÜ PERDE

Aynı oda. Masa, çevresindeki sandalyelerle birlikte sahnenin ortasına yerleştirilmiştir. Masanın ortasında bir lamba yanmaktadır. Antre kapısı açıktır. Üst kattan dans müziği duyulmaktadır. Bayan Linde masada oturmuş, bir kitabın sayfalarını öylesine çevirmektedir, okumaya çalışır ama düşüncelerini toparlayamamaktadır. Ara sıra gergin bir halde dış kapıya kulak kabartmaktadır.

BAYAN LINDE: *(saatine bakarak)* Hâlâ gelmedi. Fazla zaman kalmadı. Eğer gelmezse... *(Tekrar kulak kabartır.)* Hah, işte geldi. *(Antreye çıkar ve dış kapıyı dikkatlice açar. Merdiven-*

lerde sessiz ayak sesleri duyulur. Fısıldayarak) İçeri gel. Burada kimse yok.

KROGSTAD: *(kapıda)* Eve bıraktığın notu aldım. Bütün bunlar ne demek oluyor?

BAYAN LINDE: Seninle *mutlaka* konuşmam gerekiyordu.

KROGSTAD: Öyle mi? Burada, bu evde mi konuşman gerekiyordu?

BAYAN LINDE: Kaldığım yerde bu mümkün değil, odama müstakil bir giriş yok. İçeri gel, yalnız sayılırız. Hizmetçi uyuyor, Helmerler de üst kattaki partideler.

KROGSTAD: *(odaya girerken)* Vay vay... Helmerler bu gece gerçekten dansa gittiler, öyle mi?

BAYAN LINDE: Evet, neden gitmesinler ki?

KROGSTAD: Doğru ya, neden gitmesinler ki!

BAYAN LINDE: Bak, Nils. Biraz konuşalım.

KROGSTAD: Bizim konuşacak bir şeyimiz kaldı mı ki?

BAYAN LINDE: Konuşacak çok şeyimiz var.

KROGSTAD: Hiç sanmıyorum.

BAYAN LINDE: Sen beni hiçbir zaman tam olarak anlayamadın.

KROGSTAD: O eski, bildik hikâyeden başka anlaşılacak ne vardı ki? Kalpsiz bir kadın önüne daha kârlı bir fırsat çıkar çıkmaz, erkeği bir kenara fırlatıp atar.

BAYAN LINDE: Benim o kadar kalpsiz olduğumu mu düşünüyorsun gerçekten? Bırakıp gitmek benim için kolay mı oldu sanıyorsun?

KROGSTAD: Öyle olmadı mı yani?

BAYAN LINDE: Buna gerçekten inanmadın, değil mi?

KROGSTAD: Eğer söylediğin doğruysa neden bana o satırları yazdın?

BAYAN LINDE: Başka ne yapabilirdim ki? Seni terk etmek zorundaydım. Bu yüzden de senin bana olan tüm hislerini yok etmem şarttı.

KROGSTAD: *(yumruğunu sıkarak)* Demek öyle. Yani tüm bunlar... Bunların hepsi para içindi!

BAYAN LINDE: Yardıma muhtaç bir annem ve iki küçük kardeşim olduğunu unuttun mu? Seni bekleyemezdik, Nils. O zamanlar kariyerin de hiç parlak gözükmüyordu.

KROGSTAD: Öyle bile olsa beni bir başkası için kenara fırlatıp atmaya hiç hakkın yoktu.

BAYAN LINDE: Bilemiyorum. Çoğu kez buna hakkım var mıydı diye sordum kendime.

KROGSTAD: *(sakin)* Seni kaybettiğimde dünya sanki ayaklarımın altından kayıp gitti. Şimdi şu haline bak! Batan geminin kırık bir tahtasına tutunmuş bir kazazede gibiyim.

BAYAN LINDE: Belki de yardım yakındadır.

KROGSTAD: Yakındaydı. Ama sonra sen gelip yoluma çıktın.

BAYAN LINDE: Bilmeden oldu, Nils. Bankada senin yerini aldığımı daha bugün öğrendim.

KROGSTAD: Öyle diyorsan öyle olsun. Ama artık öğrendiğine göre, benim için o işten vazgeçmeyecek misin?

BAYAN LINDE: Hayır, çünkü bunun sana hiçbir faydası olmaz.

KROGSTAD: Faydaymış. Faydaymış. Faydası olsun olmasın, *ben* olsam yine de yapardım.

BAYAN LINDE: Ben, attığım her adımdan önce düşünmem gerektiğini öğrendim. Hayat ve acı gerçekler bana bunu öğretti.

KROGSTAD: Hayat bana da tatlı sözlere kanmamayı öğretti.

BAYAN LINDE: O zaman hayat sana çok mantıklı bir şey öğretmiş. Ama herhalde eylemlere inanıyorsundur, değil mi?

KROGSTAD: Ne demek istiyorsun?

BAYAN LINDE: Batan geminin kırık bir tahtasına tutunmuş kazazede gibi olduğunu söylemiştin.

KROGSTAD: Bunu söylemek için haklı nedenlerim vardı.

BAYAN LINDE: Aslında ben de batan geminin kırık bir tahtasına tutunmuş bir kazazedeyim. Hayatımda ne değer verdiğim ne de sevdiğim biri var.

KROGSTAD: Bu senin seçimindi.

BAYAN LINDE: O zamanlar başka seçeneğim yoktu.

KROGSTAD: Eee, ne olmuş?

BAYAN LINDE: Nils, biz iki kazazede güçlerimizi birleştirsek nasıl olur?

KROGSTAD: Ne demek istiyorsun?

BAYAN LINDE: Tek başımıza olmaktansa, ikimiz de *aynı* enkaza tutunursak şansımız daha yüksek olabilir.

KROGSTAD: Christine!

BAYAN LINDE: Ben şehre niye geldim sanıyorsun?

KROGSTAD: Beni düşündüğünü mü söylüyorsun?

BAYAN LINDE: Hayatımı çalışmadan sürdüremem. Hayatım boyunca, kendimi bildim bileli çalıştım; bu benim tek neşe kaynağım oldu. Ama şimdi bu koca dünyada yapayalnızım, kendimi bomboş ve kimsesiz hissediyorum. İnsanın sırf kendi karnı doysun diye çalışmasının bir hazzı yok. Nils, bana uğrunda çalışacak bir şey ve bir insan ver.

KROGSTAD: Söylediklerine inanmıyorum. Bu fedakârlık ve büyüklük gösterisi, bir kadının abartılı kibarlığından başka bir şey değil.

BAYAN LINDE: Bende daha önce böyle abartılı bir şey gördün mü hiç?

KROGSTAD: Bunu gerçekten yapabilir misin? Benim bütün geçmişimi biliyor musun?

BAYAN LINDE: Evet.

KROGSTAD: Peki, insanların benim hakkımda neler düşündüğünü biliyor musun?

BAYAN LINDE: Az önce benimle birlikte olsan bambaşka biri olabileceğini ima etmiştin.

KROGSTAD: Olacağıma emindim.

BAYAN LINDE: Çok mu geç kaldık?

KROGSTAD: Christine, ne söylediğinin farkında mısın? Evet, farkındasın. Yüzünden okuyabiliyorum. O zaman gerçekten buna cesaretin var mı?

BAYAN LINDE: Benim birilerine annelik yapmaya ihtiyacım var, senin çocuklarınınsa bir anneye. Bizim de birbirimize ihtiyacımız var. Nils, benim sana, gerçek sana inancım var. Seninle birlikteyken her şeyle yüzleşebilirim.

KROGSTAD: *(Ellerini sımsıkı tutar.)* Teşekkür ederim, teşekkür ederim, Christine. Şimdi dünyanın gözünde kendimi aklamanın bir yolunu bulabilirim. Ah ama unutuyordum...

BAYAN LINDE: Sus! Tarantella! Hemen gitmelisin!

KROGSTAD: Neden? Ne oldu?

BAYAN LINDE: Yukarıdaki dansı duyuyor musun? Biter bitmez aşağı inecekler.

KROGSTAD: Tamam, gideceğim. Ama bir şeyler yapmak için artık çok geç. Tabii Helmerlere neler yapmış olduğumu bilmiyorsun.

BAYAN LINDE: Evet, Nils, biliyorum.

KROGSTAD: Buna rağmen...

BAYAN LINDE: Senin gibi bir adamın umutsuzluğa kapılınca işi nerelere vardırabileceğini çok iyi biliyorum.

KROGSTAD: Keşke yaptıklarımı geri alabilsem!

BAYAN LINDE: Ama alamazsın. Mektubun artık orada, posta kutusunda.

KROGSTAD: Emin misin?

BAYAN LINDE: Eminim ama belki...

KROGSTAD: *(Merakla yüzüne bakar.)* Hepsi bunun için miydi? Bedeli ne olursa olsun arkadaşını kurtarmak için miydi? Bana dürüstçe söyle. Bunun için miydi?

BAYAN LINDE: Nils, kendini başkaları uğruna *bir* defa satmışsan, bunu bir daha yapmazsın.

KROGSTAD: Mektubumu geri isteyeceğim.

BAYAN LINDE: Hayır, hayır!

KROGSTAD: Tabii ki isteyeceğim. Helmer gelene kadar burada bekleyeceğim. Bana mektubumu geri vermesi gerektiğini, mektubun işten çıkarılmamla ilgili olduğunu ve okumaması gerektiğini söyleyeceğim.

BAYAN LINDE: Hayır, Nils, mektubunu geri isteme.

KROGSTAD: Doğru söyle, benimle buluşmayı bu yüzden istemedin mi?

BAYAN LINDE: Evet, paniğe kapılınca ilk tepkim bu oldu. Ama bu son yirmi dört saat içinde bu evde inanılmaz şeylere şahit oldum. Helmer her şeyi öğrenmeli. Bu lanet sır açığa çıkmalı. Ancak böylece birbirlerini tamamen anlayabilirler. Aralarında bu sırlar ve yalan dolanla daha fazla devam edemezler.

KROGSTAD: Pekâlâ, madem bunu göze almak istiyorsun... Ama yapabileceğim bir şey var ve bunu hemen yapacağım.

BAYAN LINDE: *(Dinler.)* Acele et! Git, git! Dans bitti. Artık burada kalamayız.

KROGSTAD: Aşağıda seni bekleyeceğim.

BAYAN LINDE: Tamam, bekle. Beni eve bırakmalısın.

KROGSTAD: Ömrümde hiç bu kadar mutlu olmamıştım.

Ön kapıdan çıkar. Antre ile salon arasındaki kapı açık kalır.

BAYAN LINDE: *(Odayı biraz toparlar, şapkasını ve paltosunu hazırlar.)* Her şey nasıl da değişiyor! Nasıl da değişiyor! Uğruna çalışacak... Uğruna yaşayacak biri. Kuracağım mutlu bir yuva... Yapacağım bunu... Keşke bir an önce gelseler... *(Dinler.)* Hah, işte geliyorlar... Hazırlanayım.

Şapkasını ve paltosunu giyer. Helmer'in ve Nora'nın sesleri dışarıdan duyulur. Anahtar kapıda döner ve Helmer, Nora'yı neredeyse zor kullanarak içeri sokar. Nora'nın üzerinde

İtalyan kostümü ve sırtında büyük siyah bir şal vardır. Helmer'in üzerinde bir davet kıyafeti ve önü açık siyah bir palto vardır.

NORA: *(hâlâ kapı aralığında Helmer'le mücadele ederek)* Hayır, hayır, gelmek istemiyorum! Yukarı dönmek istiyorum. Bu kadar erken gitmeyelim.

HELMER: Ama Noracığım...

NORA: Ah, lütfen Torvald, yalvarırım... *Lüften,* sadece bir saat daha.

HELMER: Bir dakikacık bile olmaz, Noracığım. Anlaşmamızı biliyorsun. Hadi içeri gir, orada üşüteceksin. *(Direnmesine rağmen, Helmer onu nazikçe odaya sokar.)*

BAYAN LINDE: İyi akşamlar.

NORA: Christine.

HELMER: Ah Bayan Linde, bu saatte burada mısınız?

BAYAN LINDE: Evet. Kusuruma bakmazsınız umarım, Nora'yı kostümüyle görmeyi çok istiyordum.

NORA: Burada oturup beni mi bekledin?

BAYAN LINDE: Evet, ne yazık ki zamanında gelemedim, sen çoktan yukarı çıkmıştın. Ben de seni görmeden gitmek istemedim.

HELMER: *(Nora'nın şalını alırken)* Ona iyice bir bakın. *Bana* sorarsanız bakılmaya değer. Çok güzel olmuş, değil mi Bayan Linde?

BAYAN LINDE: Gerçekten öyle.

HELMER: Müthiş bir güzellik, değil mi? Partideki herkes de öyle düşündü. Ama bu küçük tatlı şey acayip inatçı! Ne yapacağız bununla? İnanmazsınız, onu aşağı indirmek için neredeyse zor kullanmam gerekti.

NORA: Ah Torvald, bir yarım saatçik bile olsun kalmama izin vermediğine pişman olacaksın.

HELMER: Duyuyor musunuz, Bayan Linde? Tarantella'sını yaptı ve tüm alkışları topladı, gösteri belki biraz fazla gerçekçiydi ama alkışlar hakkıydı... Belki sanatsal açıdan gereğinden biraz fazla gerçekçiydi ama olsun! Önemli olan başarılı olmasıydı, hem de çok başarılı oldu. Sonrasında da kalmasına izin mi verecektim yani? Büyüyü bozmasına? Hayır, kalsın! Küçük tatlı Kaprili kızımı aldım, küçük kaprisli Kaprili kızım da diyebilirim, tuttum kolundan, odada bir tur attırdım, herkesi selamladı, sonra tıpkı romanlardaki gibi, o güzel hayal birdenbire ortadan kayboldu. Çıkışlar her zaman vakitli olmalıdır, Bayan Linde. Ama bunu Nora'ya anlatamıyorum ki. Of! Sıcakmış burası. *(Paltosunu sandalyenin üzerine fırlatır, odasının kapısını açar.)* Ne? Burası karanlık. Ah evet, tabii. İzninizle... *(İçeri gider ve birkaç mum yakar.)*

NORA: *(aceleyle, nefes nefese bir fısıltıyla)* Ee?

BAYAN LINDE: *(alçak sesle)* Onunla konuştum.

NORA: Ve?

BAYAN LINDE: Nora... Kocana her şeyi anlatmalısın.

NORA: *(donuk)* Biliyordum.

BAYAN LINDE: Krogstad'tan yana bir korkun olmasın. Ama kocanla konuşmak *zorundasın*.

NORA: Onunla konuşmayacağım.

BAYAN LINDE: Mektup konuşuro zaman.

NORA: Teşekkür ederim, Christine. Artık ne yapmam gerektiğini biliyorum. Şşt!

HELMER: *(içeri geri gelirken)* Ee, Bayan Linde, ona bakmaya doyabildiniz mi?

BAYAN LINDE: Evet. Ben artık iyi geceler dileyeyim.

HELMER: Aa hemen mi? Bu örgü sizin mi?

BAYAN LINDE: *(onu alarak)* Ah evet, teşekkür ederim. Neredeyse unutuyordum.

HELMER: Demek örgü örüyorsunuz?

BAYAN LINDE: Evet.

HELMER: Biliyor musunuz, örgü yerine nakış işlemelisiniz.

BAYAN LINDE: Öyle mi? Neden?

HELMER: Çünkü çok daha zarif. Size göstereyim! Nakışı böyle sol elinizde tutuyorsunuz ve iğneyi de sağ elinize alıyorsunuz, aynen böyle, uzun zarif bir kavis çiziyorsunuz. Görüyor musunuz?

BAYAN LINDE: Evet, sanırım...

HELMER: Öte yandan örgü örmek çirkindir. Bakın! Kollar vücuda yapışır, şişler yukarı aşağı iner. Tıpkı Çinliler gibi... Ah, bu gece sunulan şampanya gerçekten muhteşemdi.

BAYAN LINDE: Öyleyse iyi geceler, Nora! Ve inadı bırak artık.

HELMER: Doğru dediniz, Bayan Linde!

BAYAN LINDE: İyi geceler, Bay Helmer.

HELMER: *(kapıya kadar eşlik ederek)* İyi geceler, iyi geceler! Umarım eve sağ salim gidebilirsiniz? Yoksa sizi memnuniyetle... Ama çok uzağa gitmiyorsunuz. İyi geceler, iyi geceler! *(Bayan Linde çıkar, Helmer arkasından kapıyı kapar ve içeri girer.)* İşte, sonunda ondan kurtulduk. Ne sıkıcı bir kadın.

NORA: Yorgun değil misin, Torvald?

HELMER: Hayır, hiç değilim.

NORA: Uykun da mı yok?

HELMER: Hiç yok. Tam tersi, fazlasıyla zindeyim. Ya sen? Sen çok yorgun ve uykulu görünüyorsun.

NORA: Evet, çok yorgunum. Bir an önce uyumak istiyorum.

HELMER: Gördün mü! Daha uzun kalmayalım derken haklı değil miymişim!

NORA: Sen her zaman haklısın, Torvald, ne yaparsan yap.

HELMER: *(onu alnından öperek)* İşte şimdi benim tarla kuşum mantıklı konuşmaya başladı. Bu akşam Rank ne kadar neşeliydi, fark ettin mi?

NORA: Öyle mi? Onunla konuşma fırsatım olmadı.

HELMER: Ben de pek konuşamadım. Ama uzun zamandır onu böyle keyifli görmemiştim. *(Bir süre Nora'yı uzaktan süzer ve sonra yanına gider.)* Tekrar kendi evimizde olmak, seninle baş başa kalmak ne harika. Sen karşı konulmaz derecede güzelsin, Nora!

NORA: Bana öyle bakma, Torvald!

HELMER: En sevdiğim hazineme neden bakmayacakmışım? Hem tüm bu güzellik benim, sadece benim, tamamen ve her şeyiyle benim.

NORA: *(Masanın diğer tarafına geçer.)* Bu akşam bana böyle şeyler söyleme.

HELMER: *(Takip eder.)* Görüyorum ki, kanında hâlâ Tarantella dolaşıyor. Bu seni her zamankinden daha da çekici yapıyor. Dinle bak! Bütün misafirler gidiyor. *(yavaşça)* Nora... Yakında tüm ev sessizliğe bürünecek.

NORA: Sanırım.

HELMER: Tabii ki öyle, değil mi Noracığım? Biliyor musun, ne zaman seninle bir partiye gitsem... Neden seninle çok konuşmuyorum, neden senden uzak duruyorum, neden arada bir kimse görmeden senden tarafa bakıyorum, biliyor musun? Neden böyle yaptığımı biliyor musun? Çünkü sanki gizli bir aşk yaşıyormuşuz gibi yapıyorum, sen benim gizli aşkımmışsın ve kimse de aramızda olup biteni bilmiyormuş gibi.

NORA: Evet, evet. Hep beni düşündüğünü biliyorum.

HELMER: Gitme zamanı geldiğinde de şalını genç güzel omuzlarına ve o kuğu boynuna sarıyorum... Bu kez yeni evlendiğim karımmışsın da sanki düğünümüzden daha yeni ayrılıyormuşuz gibi, seni yeni evimize ilk kez götürüyormuşum gibi davranıyorum... Seninle ilk defa yalnız kalmak... Senin genç ve narin güzelliğinle baş başa kalmak! Bütün gece sadece seni istedim. Seni Tarantella yaparken seyrettiğimde bedenim alev alev yanıyordu... Daha fazla dayanamayacaktım... İşte onun için seni bu kadar erken aşağıya indirdim...

NORA: Git başımdan, Torvald! Beni rahat bırak! İstemiyorum.

HELMER: Ne oldu? Bu sadece senin küçük oyunlarından biri, değil mi benim küçük Noram? İstemiyor musun? Ben senin kocan değil miyim? *(Dış kapıya vurulur.)*

NORA: *(Irkilir.)* Duydun mu!

HELMER: *(Antreye yönelir.)* Kim o?

DOKTOR RANK: *(dışarıdan)* Benim. Biraz içeri gelebilir miyim?

HELMER: *(keyfi kaçmış şekilde, alçak sesle)* Ah, ne istiyor şimdi bu? *(yüksek sesle)* Bir dakika bekler misiniz? *(Kapıya doğru ilerler ve kapıyı açar.)* Kapımızın önünden selamsız geçmemeniz ne büyük incelik.

DOKTOR RANK: Sesinizi duyar gibi oldum, bir uğrayayım dedim. *(İçeriye hızlıca bir göz atar.)* Ah evet, bu çok sevdiğim, tanıdık odalar! Burada her şey siz ikiniz için ne kadar da huzurlu ve rahat.

HELMER: Siz de yukarıda pek iyi vakit geçiriyormuş gibi görünüyordunuz.

DOKTOR RANK: Harikaydı! Neden eğlenmeyeyim ki? Neden bu dünyada her şeyden zevk almayayım? En azından elimden geldiği kadar, zamanımın yettiği kadar. Şarap birinci kaliteydi...

HELMER: Özellikle de şampanya.

DOKTOR RANK: Siz de fark ettiniz demek! Bu kadar çok içtiğime inanamıyorum.

NORA: Bu akşam Torvald da çok fazla şampanya içti.

DOKTOR RANK: Öyle mi?

NORA: Evet, şampanya onu hep böyle keyiflendirir.

DOKTOR RANK: Zorlu bir iş gününden sonra güzel bir akşamı kim hak etmez?

HELMER: Zorlu bir iş günü mü? Benimki pek de öyle sayılmazdı.

DOKTOR RANK: *(sırtına vurarak)* Ama benimki öyleydi.

NORA: Doktor Rank, bugün o tahlili yaptığınızı düşünmekte haklı mıyım?

DOKTOR RANK: Kesinlikle!

HELMER: Aa bizim küçük Nora'ya bak, tahlillerden bahsediyor!

NORA: Aldığınız sonuçlar için sizi tebrik edebilir miyim?

HELMER: Kesinlikle!

NORA: Yani sonuç iyi mi?

DOKTOR RANK: Olabileceğinin en iyisi, hem doktor hem de hasta için. Kesinlik!

NORA: *(telaşlı ve meraklı)* Kesinlik mi?

DOKTOR RANK: Kuşkusuz bir kesinlik. E yani, şimdi böyle güzel bir geceyi hak etmemiş miyim?

NORA: Evet, kesinlikle hak etmişsiniz, Doktor Rank.

HELMER: Katılıyorum. Sabah bedelini ödemek zorunda kalmazsınız umarım.

DOKTOR RANK: Eh, bu dünyada her şeyin bir bedeli var.

NORA: Doktor Rank, kıyafet balolarını seversiniz, değil mi?

DOKTOR RANK: Tabii, eğer bir sürü güzel kostüm varsa...

NORA: Söyleyin bakalım, sizinle ikimiz gelecek baloda ne olalım?

HELMER: Şunun havailiğine de bakın... Şimdiden bir sonraki partiyi düşünüyor!

DOKTOR RANK: Siz ve ben mi? Şöyle söyleyeyim. Siz koruyucu melek olarak gitmelisiniz.

HELMER: Evet ama *bunun* için nasıl bir kıyafet önerirsiniz?

DOKTOR RANK: Eşiniz günlük kıyafetleriyle bile gelebilir...

HELMER: Ne güzel söylediniz. Siz de ne olarak geleceğinizi söyleyin o zaman.

DOKTOR RANK: Tabii ki aziz dostum, ben ne olacağımı gayet iyi biliyorum.

HELMER: Neymiş?

DOKTOR RANK: Gelecek kıyafet balosunda ben görünmez olacağım.

HELMER: Ne tuhaf bir fikir!

DOKTOR RANK: Büyük siyah bir pelerin... Görünmezlik pelerinini duymadınız mı hiç? Sizi tamamen kapladığında artık kimse sizi göremez.

HELMER: *(gülümsemesini saklayarak)* Tabii, haklısınız.

DOKTOR RANK: Ah, az kalsın ne için geldiğimi unutuyordum. Helmer, bana puro verebilir misiniz, sert Havana'lardan bir tane.

HELMER: Memnuniyetle! *(Kutuyu ona doğru uzatır.)*

DOKTOR RANK: *(Bir puro alıp dibini keser.)* Teşekkürler.

NORA: *(kibriti çakarken)* Size ateş vereyim.

DOKTOR RANK: Teşekkür ederim. *(Nora kibriti puro yanana kadar tutar.)* Artık hoşça kalın!

HELMER: Güle güle, aziz dostum!

NORA: İyi uykular, Doktor Rank.

DOKTOR RANK: İyi dileğiniz için teşekkür ederim.

NORA: Siz de bana aynını dileyin.

DOKTOR RANK: Size mi? Tabii, eğer isterseniz... İyi uykular. Ateş için de teşekkür ederim. *(İkisini de başıyla selamlar, çıkar.)*

HELMER: *(sesini alçaltmaya çalışarak)* İçkiyi fazla kaçırmış.

NORA: *(dalgın)* Sanırım. *(Helmer cebinden bir tomar anahtar çıkarır ve antreye yönelir.)* Torvald... Orada ne yapıyorsun?

HELMER: Posta kutusunu boşaltacağım, bayağı dolmuş. Sabah gazetesi için bile yer kalmamış.

NORA: Bu akşam çalışacak mısın?

HELMER: Çalışmayacağımı gayet iyi biliyorsun. Aa, bu ne? Birisi kilidi açmaya çalışmış.

NORA: Kilidi açmaya mı?

HELMER: Evet, eminim. Neden ki? Hizmetçilerden böyle bir şey ummam. Kırık bir toka. Nora, bu senin tokalarından!

NORA: *(telaşla)* Çocuklar yapmış olmalı!

HELMER: Böyle şeyler yapmamalarını söylemelisin. Aa... İşte... Sonunda açabildim *(Posta kutusundakileri alır ve mutfağa seslenir.)* Helen! Helen, koridorun ışığını söndür. *(An-*

treye açılan kapıyı kapatır ve elinde mektuplarla odaya geri döner.) Şuna bak... Koca bir yığın olmuş. *(onlara bakarken)* Bu da ne?

NORA: *(pencereden bakarken)* Mektup! Hayır, Torvald, hayır!

HELMER: İki kartvizit... Rank'in bunlar.

NORA: Doktor Rank'in mi?

HELMER: *(onlara bakarken)* Doktor Rank, tıp doktoru. En üstteydiler. Demin çıkarken atmış olmalı.

NORA: Üstlerinde bir şey yazıyor mu?

HELMER: Adının üstünde siyah bir haç var. Bak. Ne kadar rahatsız edici! Sanki kendi ölümünü haber veriyor.

NORA: Yaptığı da aynen bu.

HELMER: Ne? Sen nereden biliyorsun? Sana bir şey mi söyledi?

NORA: Evet. Kartları geldiğinde bu onun bize vedası olacakmış, öyle söylemişti. Kendini evine kapatıp ölecek.

HELMER: Zavallı eski dostum! Bizimle pek uzun kalamayacağını biliyordum tabii. Ama bu kadar erken... Demek yaralı bir hayvan gibi saklanacak.

NORA: Olması gerektiğinde tek bir kelime bile edilmeden olmalı... Sence de öyle değil mi, Torvald?

HELMER: *(yukarı aşağı yürümektedir)* Ne kadar da hayatımızın içindeydi. Onun yokluğunu hayal bile edemiyorum. Acıları ve yalnızlığıyla, ışıldayan mutluluğumuzun arkasın-

da bir kara bulut gibiydi. Belki böylesi daha iyidir. En azından onun için. *(duraksar)* Ve belki bizim için de, Nora. Şimdi sadece ikimiz kaldık. *(ona sarılır)* Sevgili karıcığım, sana yeterince sıkı sarılamıyorum sanki. Biliyor musun, Nora... Kaç kere bir şeyler seni, hatta yaşamını tehdit etsin, ben de böylece seni kurtarmak için canımı ve her şeyimi feda edeyim istedim.

NORA: *(kendini kurtarır, kesin ve kararlı bir şekilde)* Torvald. Şimdi mektuplarını okuman lazım.

HELMER: Hayır, hayır, bu gece olmaz. Ben seninle birlikte olmak istiyorum, karıcığım.

NORA: Arkadaşının ölmekte olduğunu bilmene rağmen mi?

HELMER: Haklısın. Bu ikimizi de sarstı. Bu çirkin şey aramıza girdi... Ölüm ve çürüme kokusu. Bu fikri aklımızdan çıkarmaya çalışmamız lazım. O zamana kadar... Herkes kendi odasına.

NORA: *(boynuna sarılarak)* Torvald... İyi geceler! İyi geceler!

HELMER: *(alnından öperek)* İyi geceler, bülbülüm. İyi uykular, Nora. Şu mektuplara bir bakayım. *(Mektupları alıp odasına geçer, kapıyı arkasından kapatır.)*

NORA: *(Aklı başından gitmiş halde, el yordamıyla etrafını yoklar; Helmer'in paltosunu bulur, üzerine giyerken, telaşlı, boğuk ve heyecanlı bir fısıltıyla)* Bir daha onu asla görmeyeceğim. Asla, asla, asla! *(Şalını başına dolar.)* Bir daha çocuklarımı da görmeyeceğim. Asla, asla! Ah! Soğuk, çamurlu su. Dipsiz derinlikler! Keşke her şey bitmiş olsaydı! Şimdi elinde. İşte

şimdi okuyor. Ah, hayır, hayır! Henüz değil! Elveda Torvald... Elveda çocuklarım... *(Kapıdan çıkmak üzereyken, Helmer hızla kapısını açar ve elinde açık bir zarfla durur.)*

NORA: Nora!

NORA: *(çığlık atar)* Ah!

HELMER: Bu da ne? Bu mektupta ne olduğunu biliyor musun?

NORA: Evet, biliyorum. Bırak gideyim! Bırak beni!

HELMER: *(onu arkasından yakalar)* Nereye gidiyorsun?

NORA: *(kurtulmaya çalışarak)* Beni kurtaramazsın, Torvald!

HELMER: *(afallar)* Doğru mu? Burada okuduklarım doğru mu? Ne kadar korkunç! Hayır, hayır, bu imkânsız, bu doğru *olamaz.*

NORA: *Doğru.* Seni dünyadaki her şeyden daha çok sevdim.

HELMER: Ah lütfen, şimdi aptalca özürlere sığınmayalım.

NORA: *(ona doğru bir adım atar)* Torvald!

HELMER: Sefil kadın... Ne yaptın sen?

NORA: Bırak gideyim. Suçumu üstlenmene izin veremem. Bunu üstüne alman gerekmez.

HELMER: Durumu trajediye çevirme! *(Ön kapıyı kilitler.)* Burada oturup bana her şeyi açıklayacaksın. Ne yaptığının farkında mısın? Bana cevap ver! Farkında mısın?

NORA: *(Gözleri onda çakılı kalır, konuştukça yüzündeki soğuk ifade sertleşir.)* Evet, şimdi her şeyin farkına varmaya başlıyorum.

HELMER: *(odada bir aşağı bir yukarı yürürken)* Ne korkunç bir uyanış bu! Bütün bu sekiz yıl boyunca... Onurum ve neşem bildiğim kadın... Bir ikiyüzlü, bir yalancı, daha da beteri, bir suçluymuş! Ne kadar rezil bir durum! Of! Of! *(Nora konuşmadan aynı şekilde bakmaya devam eder. Helmer onun önünde durarak)* Böyle bir şeyin olacağını bilmeliydim. Bunu tahmin etmeliydim. Babanın bütün o sorumsuzca davranışları... Sözümü kesme!... Babanın bütün sorumsuzca davranışları sana geçmiş. Din yok, ahlâk yok, görev bilinci yok... Yaptıklarına göz yumduğum için cezalandırılıyorum herhalde! Ne yaptıysam senin için yaptım, karşılığı bu mu?

NORA: Evet, bu.

HELMER: Bütün mutluluğumu yıktın, geleceğimi mahvettin. Düşünmesi bile korkunç! Şimdi vicdansız bir adamın insafına kaldım! Bana istediğini yapabilir, benden her şeyi isteyebilir, canının istediğini yaptırabilir... Ben de karşı çıkmaya cesaret bile edemem. Bittim ben, ben artık zavallı bir hiçim ve bunun tek suçlusu da kuş beyinli bir kadın!

NORA: Bu hayatı geride bıraktığımda sen de özgür olacaksın.

HELMER: Of, rol yapmayı kes! Baban da aynen böyleydi, her zaman böyle güzel hazır cevapları vardı. Dediğin gibi bu hayatı geride bıraksan bile bu benim ne işime yarayacak? Hiçbir şeye. O hâlâ istediği an her şeyi ortaya çıkartabilir;

bunu yaptığında da insanlar benim senin suç ortağın olduğumdan şüphelenecekler. İşin arkasında benim olduğumu, sana bunları benim yaptırdığımı bile düşünebilirler! Ve tabii bunların hepsini sana borçluyum... Evlilik hayatımız boyunca sana bu kadar iyi bakmışken hem de. Şimdi bana ne yaptığını anlıyor musun?

NORA: *(soğuk ve sakin)* Evet.

HELMER: O kadar inanılmaz ki hâlâ kendime yediremiyorum. Ama durumu bir şekilde yoluna koymalıyız. Çıkar o şalı. Çıkar diyorum sana! Öyle ya da böyle, onu yatıştıracak bir şey bulmamız lazım. Bu iş ne pahasına olursa olsun örtbas edilmeli. Seninle ben de sanki hiçbir şey olmamış gibi görünmeye devam edeceğiz. Ama sadece başkalarının gözünde tabii. Benim evimde kalmaya devam edeceksin, bunu tartışmaya bile lüzum yok. Ama çocukları büyütmene izin verilmeyecek, bu konuda sana güvenemem... Delicesine sevdiğim kadına bunu söylediğime inanamıyorum, hem de hâlâ çok... Hayır, artık sona ermeli. Şu andan itibaren mutluluk diye bir şey olamaz. Tek yapabileceğimiz, enkazdan bazı parçacıkları kurtarmak, görüntüyü korumak.

Ön kapının zili çalar. Helmer irkilir.

HELMER: Bu da ne? Bu saatte! Daha da kötüsü... Gelmiş olamaz... Saklan Nora! Hasta olduğunu söyle.

Nora yerinden kıpırdamaz. Helmer gidip antrenin kapısını açar.

HİZMETÇİ: *(yarı giyinik kapıda belirir)* Hanımefendiye mektup var.

HELMER: Bana ver. *(Mektubu alır ve kapıyı kapatır.)* Evet, ondan geliyor. Bunu alamazsın. Ben okuyacağım.

NORA: Sen oku o zaman.

HELMER: *(lambanın yanında)* Açmaktan korkuyorum. Bu ikimizin de sonu olabilir. Hayır, bilmem *gerek. (Mektubu yırtarak açar, birkaç satırı hızlıca okur, içindeki başka bir kâğıda bakar ve neşeyle bağırır.)* Nora! *(Nora soran gözlerle bakar.)* Nora! Bir daha okuyayım. Evet, evet doğru! Kurtuldum! Kurtuldum, Nora!

NORA: Ya ben?

HELMER: Sen de tabii, ikimiz de kurtulduk, sen de, ben de. Görüyor musun, senedini sana geri göndermiş. Yaptıklarından dolayı pişmanmış ve özürlerini sunuyor... Şansı dönmüş... Boş ver ne dediğini! Kurtulduk Nora! Kimse sana bir şey yapamaz artık! Ah Nora, Nora... Ama önce bu iğrenç şeyden kurtulalım. Bir bakayım... *(senede şöyle bir bakar)* Hayır, görmek istemiyorum. Bütün bunlar kötü bir rüya olarak kalsın. *(Senedi ve mektupları yırtar, sobaya atar ve yanmalarını seyreder.)* İşte, artık bitti. Mektubunda senin Noel gecesinden beri bildiğini söylüyor... Senin için bu üç gün çok zor geçmiş olmalı, Nora.

NORA: Bu üç gün pek kolay geçmedi.

HELMER: Ne acılar çekmişsindir kim bilir! Tek çıkış yolu da... Hayır, o korkunç şeyleri tamamen unutalım. Şimdi neşeyle bağıralım, bir daha, bir daha: Artık bitti, artık bitti! Dinle beni Nora! Herhalde anlamadın, artık bitti! Neyin var? Neden suratını astın böyle? Zavallı Noracığım, anlıyorum tabii. Se-

ni affettiğime inanamıyorsun. Ama doğru, Nora, yemin ederim. Seni her şey için affettim. Her şeyi beni sevdiğin için yaptığını biliyorum.

NORA: Bu doğru.

HELMER: Sen beni, bir kadının kocasını sevmesi gerektiği gibi sevdin. Böyle yapmanın sebebi sadece yaptıklarının neye mal olacağını bilemeyecek kadar saf olmandı. Ama kendi başına hareket etmeyi bilemediğin için seni daha az mı severim sanıyorsun? Hayır, hayır, sadece güven bana; ben sana rehberlik eder, doğru yolu gösteririm. Bir kadının böyle açıkça yardıma muhtaç olması, bana iki kat çekici gelmeseydi ben de tam bir erkek olmazdım. Sana ilk dehşet anında söylediğim şeyleri unut, yani dünyanın başıma yıkıldığını sandığın o anlarda. Seni affettim, Nora, yemin ederim! Seni affettim!

NORA: Affettiğin için teşekkür ederim. *(Sağdaki kapıdan çıkar.)*

HELMER: Hayır, gitme! *(kapıdan içeri bakar)* Ne yapıyorsun o odada?

NORA: Bu süslü kıyafeti çıkaracağım.

HELMER: *(açık kapının önünde)* Evet, çıkar. Sakinleş, biraz dinlenmeye çalış, biraz kafam boşalt, benim ürkmüş küçük bülbülüm. Güzel bir uyku çek; kanatlarımın altında güvende olduğunu biliyorsun. *(Kapının orada ileri geri yürür.)* Ne kadar şirin ve sıcak bir yuvamız var, Nora! Burada her zaman güvendesin. Zalim bir şahinin pençelerinden yara almadan kurtardığım bir güvercin gibi koruyacağım seni, sa-

kinleştireceğim o endişeyle atan küçük kalbini. Yavaş yavaş geçecek Nora, inan bana. Yarın sabah her şeye daha farklı bakacaksın. Yakında her şey eskisi gibi olacak. Yakında sana sürekli seni affettiğimi söylememe ihtiyacın kalmayacak, bundan tüm kalbinle emin olacaksın. Seni reddedebileceğimi ya da azarlayabileceğimi nasıl düşünürsün? Gerçek bir erkeğin kalbinden neler geçtiğini bilemezsin, Nora! Bir erkek için karısını affettiğini bilmek, hem de onu tamamıyla ve samimiyetle kalbinin ta derinliklerinden affettiğini bilmek, tarifsiz ölçüde güzel ve insanı memnun eden bir şeydir. Erkek sanki kadının iki şekilde birden sahibi olur: Erkek, karısına yeni bir hayat vermiştir ve böylece kadın hem karısı hem de çocuğu olur. Bugünden sonra sen de bana böyle görüneceksin, benim küçük ürkmüş, yardıma muhtaç sevgilim. O güzel kafana hiç bir şey takma, Nora! Sadece bana karşı açık ol, ben de senin hem iraden hem vicdanın olayım... Ne oldu? Yatağa yatmamışsın? Üstünü başını değişmişsin?

NORA: *(gündelik kıyafetleriyle)* Evet Torvald, değiştim.

HELMER: Ama ne için? Çok geç oldu.

NORA: Bu gece uyuyamam.

HELMER: Ama Noracığım...

NORA: *(saatine bakarak)* O kadar da geç değil. Otur buraya, Torvald. Konuşacağımız bir sürü şey var. *(Masanın bir tarafına oturur.)*

HELMER: Nora, neler oluyor? Ne bu asık surat?

NORA: Otur. Biraz zaman alacak. Sana söyleyecek çok şeyim var.

HELMER: *(Masanın diğer tarafına oturur.)* Beni korkutuyorsun, Nora! Seni anlamıyorum.

NORA: Kesinlikle. Beni anlamıyorsun. Ben de seni hiç anlamamışım, ta ki bu geceye kadar. Hayır, sözümü kesme. Sadece söyleyeceklerimi dinle. Torvald, şimdi tüm hesapları kapatacağız.

HELMER: Ne demek istiyorsun?

NORA: Bizim burada böyle oturuşumuzda sana tuhaf gelen bir şey yok mu?

HELMER: Nedir o?

NORA: Sekiz yıldır evliyiz. Seninle benim karı koca olarak, ilk defa ciddi bir konuşma yapıyor olmamız sana tuhaf gelmedi mi?

HELMER: Ciddi derken neyi kastediyorsun?

NORA: Bütün bu sekiz yıl boyunca -hayır, daha da uzun süredir, tanıştığımız ilk andan beri- ciddi herhangi bir konuda tek bir laf etmedik.

HELMER: Ne yapmamı istiyordun yani? Hayatta taşımama yardım edemeyeceğin dertleri mi yükleseydim sana?

NORA: Ben dertlerden bahsetmiyorum. Hiçbir zaman bir meseleyi ele alıp da enine boyuna konuşmadığımızı söylüyorum.

HELMER: Ama Noracığım, bu senin için önemli miydi ki?

NORA: İşte mesele tam da bu. Sen beni hiç anlamadın ki... Çok haksızlığa uğradım ben, Torvald... Önce babam, sonra sen.

HELMER: Ne! Baban ve ben mi! Seni herkesten çok seven bu iki kişi mi?

NORA: *(başını şallar)* Siz ikiniz beni hiç sevmediniz. Sadece bana âşık olmanın hoş olduğunu düşündünüz.

HELMER: Nora, neler söylüyorsun?

NORA: Doğru olduğunu biliyorsun, Torvald. Babamın evindeyken o bana her konuda fikirlerini söylerdi, ben de aynı fikirleri benimserdim. Farklı düşünmeye kalktığımda sesimi çıkarmazdım, çünkü bu onun hiç hoşuna gitmezdi. Bana oyuncak bebeğim derdi, tıpkı benim bebeklerimle oynadığım gibi benimle oynardı. Sonra senin evine geldiğimde de...

HELMER: Evliliğimizden nasıl böyle bahsedersin?

NORA: *(Rahatsız olmamıştır.)* Demek istediğim şu: Babamın avuçlarından seninkilere düştüm. Sen her şeyi kendi zevkine göre ayarladın, ben de senin zevklerini benimsedim ya da benimsemiş gibi yaptım... Aslında bilmiyorum... Sanırım ikisinden de biraz vardı, bazen öyle bazen böyle işte. Geriye dönüp baktığımda, sanki burada bir dilenci gibi eline baktığımı görüyorum. Sırf sana birtakım oyunlar oynayarak yaşamışım, Torvald. Ama bunu isteyen sendin. Sen ve babam, bana çok büyük haksızlık ettiniz. Bu hayatta hiçbir şey olamadıysam suç sizin.

HELMER: Nora, ne kadar mantıksız... Ne kadar nankörsün! Burada mutlu değil miydin?

NORA: Hayır, asla. Öyle olduğumu sandım ama asla mutlu olmadım.

HELMER: Asla mutlu olmadın mı?

NORA: Hayır, sadece neşeliydim. Sen bana her zaman nazik davrandın. Ama yaşamımız asla bir evcilik oyunundan öteye gitmedi. Senin oyuncak karın oldum, tıpkı babamın oyuncak kızı olduğum gibi. Çocuklarım da sırası geldiğinde benim oyuncaklarım oldular. Gelip benimle oynadığında çok eğlenceli olduğunu düşündüm, tıpkı çocukların onlarla oynadığımda eğlenceli olduğunu düşündükleri gibi. İşte evliliğimiz buydu, Torvald.

HELMER: Biraz abartılı ve zorlama olmakla birlikte, söylediğinde doğruluk payı var. Ama bundan sonra farklı olacak. Oyun zamanı sona erdi; artık ders zamanı başlıyor.

NORA: Ne dersi? Bana mı, çocuklara mı?

HELMER: Sana da çocuklara da, Noracığım.

NORA: Ah Torvald, sana uygun bir eş olma konusunda beni eğitecek adam sen değilsin.

HELMER: Nasıl böyle dersin?

NORA: Hem ben kimim ki çocukları eğiteyim?

HELMER: Nora!

NORA: Onların yetişmesinde bana güvenemeyeceğini bir iki dakika önce sen kendin söylemedin mi?

HELMER: Bir kızgınlık anıydı! Bunu fazla ciddiye almamalısın.

NORA: Hayır, çok haklıydın. Ben bu işe uygun değilim. Önce çözülmesi gereken başka bir sorun var. Kendimi eğitecek adımları atmak zorundayım. Sen bana bu konuda yardım edecek bir adam değilsin. Bunu kendi başıma yapacağım. Onun için de seni terk ediyorum.

HELMER: *(sıçrar)* Ne dedin sen?

NORA: Kendimi ve hayatımı anlayacaksam önce kendi ayaklarımın üstünde durmam gerek. Bu yüzden artık burada seninle kalamam.

HELMER: Nora! Nora!

NORA: Hemen şimdi buradan gidiyorum. Eminim Christine bu gece beni evine kabul eder...

HELMER: Sen aklını kaçırmışsın! Sana izin vermem! Seni men ediyorum!

NORA: Artık beni hiçbir şeyden men edemezsin. Sadece kişisel eşyalarımı alıyorum. Senin hiçbir şeyini istemiyorum, ne şimdi ne de sonra.

HELMER: Delilik bu!

NORA: Yarın eve giderim, yani eski evime. Orada yapacak bir şeyler bulmam daha kolay olur.

HELMER: Ah seni kör, tecrübesiz yaratık.

NORA: Tecrübe *edinmeye* başlamalıyım, Torvald.

HELMER: Evini, kocanı, çocuklarını böyle terk edip gidecek misin? İnsanların ne söyleyeceğini hiç umursamıyor musun?

NORA: Umrumda bile değil. Tek bildiğim bunun *benim* için gerekli olduğu.

HELMER: Bu kabul edilemez! En kutsal görevine ihanet ediyorsun.

NORA: En kutsal görevimin ne olduğunu düşünüyorsun?

HELMER: Sana bunu benim mi söylemem lazım? Kocana ve çocuklarına olan görevin tabii ki.

NORA: Onlar kadar kutsal başka bir görevim daha var.

HELMER: Hayır, yok. Ne göreviymiş *bu*?

NORA: Kendime karşı görevim.

HELMER: Her şeyden önce bir anne ve eşsin.

NORA: Artık buna inanmıyorum. Her şeyden önce, senin gibi benim de bir birey olduğuma inanıyorum ya da en azından öyle olmayı deneyeceğim. Torvald, birçok insanın sana hak vereceğini gayet iyi biliyorum, kitaplarda da yazıyor bu. Ama artık çoğunluğun söyledikleri ya da kitaplarda yazanlar bana yetmiyor. Her şeyi kendi başıma düşünmem ve anlamam lazım.

HELMER: İlk olarak kendi evindeki konumunu düşünmen gerekmez mi? Bu konularda şaşmaz bir rehberin yok mu? Dinin yok mu senin?

NORA: Torvald, ben dinin de tam olarak ne olduğunu bilmiyorum.

HELMER: Ne dediğinin farkında mısın!

NORA: Yalnızca Rahip Hansen'in kiliseye kabul törenimde söylediklerini biliyorum. Din budur, din şudur, din böyledir demişti. Bütün bunlardan uzaklaşıp yalnız kaldığımda bunun üzerine de düşüneceğim. Rahibin söylediklerinin doğru olup olmadığına ya da en azından *benim* için doğru olup olmadığına bakacağım.

HELMER: Bunu genç bir kadından duyduğuma inanamıyorum! Ama eğer din seni doğru yolda tutamıyorsa hiç değilse izin ver de vicdanına sesleneyim. Herhalde bir ahlâk duygun vardır? Yoksa yanılıyor muyum, o da mı yok?

NORA: Torvald, bunun cevabı o kadar da basit değil. Gerçekten bilmiyorum. Bu konularda kafam çok karışık. Tek bildiğim, fikirlerimin seninkilerden çok farklı olduğu. Üstelik yasa denilen şeyin, benim sandığımdan çok daha farklı olduğunu öğrendim ve bu yasanın doğru olduğuna kendimi inandırmam imkânsız. Çünkü buna göre, bir kadının ölmekte olan yaşlı babasını korumaya ya da kocasının hayatını kurtarmaya hakkı yok. Ben bunlara inanamam.

HELMER: Çocuk gibi konuşuyorsun. Yaşadığın toplumu hiçbir şekilde anlamıyorsun.

NORA: Evet, anlamıyorum. Ama bunu da düşüneceğim. Kimin haklı olduğunu keşfetmeye çalışmam lazım, toplum mu yoksa ben mi?

HELMER: Sen hastasın, Nora! Delirmişsin. Neredeyse aklını kaçırdığını düşüneceğim.

NORA: Şimdiye dek bu geceki kadar sakin ve net düşündüğüm hiç olmamıştı.

HELMER: Kocanı ve çocuklarını terk edecek kadar sakin ve net mi?

NORA: Evet.

HELMER: Öyleyse geriye tek bir açıklama kalıyor.

NORA: Nedir?

HELMER: Artık beni sevmiyorsun.

NORA: Kesinlikle.

HELMER: Nora! Bunu nasıl dersin!

NORA: Bunu söylemek bana çok acı veriyor, Torvald. Çünkü sen bana hep iyi davrandın. Ama elimde değil. Seni artık sevmiyorum.

HELMER: *(soğukkanlılığını korumaya çabalayarak)* Bu da verdiğin 'sakin ve net' kararlardan biri, öyle mi?

NORA: Evet, tamamen sakin ve net. İşte bu yüzden artık burada kalamam.

HELMER: Pekiyi söyler misin, ben ne yaptım da kaybettim aşkını?

NORA: Evet, kolayca söyleyebilirim. Bu akşam o mucize gerçekleşmediğinde. Çünkü o zaman benim sandığım gibi bir adam olmadığını fark ettim.

HELMER: Anlamıyorum. Açık konuş.

NORA: Sekiz yıldır sabırla bekliyordum. Allah biliyor ya, mucizelerin öyle her gün gerçekleşmeyeceğinin farkındaydım. Derken bu talihsiz mesele başladı ve o mucizenin bir gün *gerçekleşeceğinden* emin oldum. Krogstad'ın mektubu posta kutusundayken bir an bile bu adamın şartlarını yerine getireceğini düşünmedim. Senin ona, "İstersen tüm dünyaya haykır," diyeceğinden şüphem yoktu. Ve bu olduğunda da...

HELMER: Ee sonra? Yani karımı böyle bir utanç ve namussuzlukla teşhir ettikten sonra?

NORA: Bu olduğunda da, senin öne çıkıp her şeyi üstüne alacağından ve "Suçlu benim" diyeceğinden tamamen emindim.

HELMER: Nora!

NORA: Benim için böyle bir fedakârlık yapmanı asla kabul etmezdim, onu mu demek istiyorsun? Tabii ki etmezdim. Ama benim söylediklerim seninkilerin yanında nedir ki? İşte benim gerçekleşmesini umduğum ve gerçekleşmesinden korktuğum mucize buydu. Zaten bunu engellemek için hayatıma son vermeye hazırdım.

HELMER: Senin için seve seve gece gündüz çalışabilirdim, Nora, her türlü üzüntüye, sıkıntıya göğüs gerebilirdim. Ama kimse sevdiği uğruna *onurunu* feda etmez.

NORA: Yüzlerce, binlerce kadın yapıyor bunu.

HELMER: Of, aptal bir çocuk gibi düşünüp konuşuyorsun.

NORA: Öyle olsun. Ama sen de hayatımı paylaşmak isteyebileceğim bir erkek gibi düşünüp konuşmuyorsun. Paniğin geçer geçmez, ki korktuğun şey bana değil de sana neler olabileceğiydi, hiçbir şey olmamış gibi davrandın. Ben yine senin küçük tarla kuşun ve oyuncak bebeğindim, sadece bu kadar zayıf ve kırılgan olduğu için artık onu iki kat fazla özenle koruman gerekliydi. *(ayağa kalkarken)* Torvald, sekiz yıldır yabancı bir adamla yaşadığımı ve ona üç çocuk doğurduğumu fark ettiğim an işte buydu. Ah, düşünmeye bile tahammül edemiyorum! Kendimi paramparça edesim geliyor.

HELMER: *(üzüntülü)* Anlıyorum, anlıyorum. Aramızda bir uçurum var artık. Ama Nora, bu uçuruma köprü kurmamızın hiçbir yolu yok mu?

NORA: Şimdiki 'ben' olarak, senin karın olamam.

HELMER: Ben hâlâ kendimi değiştirebilirim.

NORA: Belki... Oyuncağın elinden alınırsa...

HELMER: Ama senden ayrılmak! Hayır, hayır Nora, bunu düşünemiyorum bile.

NORA: *(Sağdaki odaya girer.)* İşte tam da bu yüzden gerekli bu. *(Mantosu ve şapkasıyla geri gelir. Ufak seyahat çantasını masanın oradaki sandalyenin üzerine bırakır.)*

HELMER: Nora, Nora, şimdi olmaz! Yarına kadar bekle!

NORA: *(mantosunu giyerken)* Geceyi yabancı bir adamın evinde geçiremem.

HELMER: Burada ağabey kardeş gibi yaşamayı sürdüremez miyiz?

NORA: *(şapkasını takar)* Bunun uzun sürmeyeceğini gayet iyi biliyorsun. *(omzuna şalını atar)* Elveda, Torvald. Çocukları görmek istemiyorum. Benimkilerden daha iyi ellerde oldukları kesin. Şimdiki 'ben' olarak, onlar için kimse olamam.

HELMER: Ama bir gün, Nora, bir gün...

NORA: Nereden bilebilirim? Gelecekte kim olacağım hakkında hiçbir fikrim yok ki!

HELMER: Ama ne olursan ol, sen benim karımsın.

NORA: Dinle beni, Torvald, duyduğuma göre, bir kadın kocasının evini terk ettiğinde, yani benim şimdi yaptığım gibi, kocası ona karşı bütün yükümlülüklerinden hukuken feragat etmiş olur. En azından seni bütün yükümlülüklerinden kurtarıyorum. Kendini herhangi bir biçimde bağlı hissetmemelisin, ben hissetmeyeceğim. İkimiz de tamamen özgür olmalıyız. Al, işte yüzüğün. Benimkini de ver.

HELMER: Bunu da yapıyoruz, öyle mi?

NORA: Öyle.

HELMER: Buyur.

NORA: Tamam, artık her şey bitti. Anahtarları buraya bırakıyorum. Hizmetçiler evle ilgili her şeyi benden daha iyi biliyorlar. Yarın ben ayrıldıktan sonra Christine gelip evimden getirdiğim eşyalarımı alacak. Onların bana gönderilmesini istiyorum.

HELMER: Bitti! Her şey bitti! Nora bir daha beni hiç düşünmeyecek misin?

NORA: Seni, çocukları ve evi sık sık düşüneceğimi biliyorum.

HELMER: Sana mektup yazabilir miyim, Nora?

NORA: Hayır, asla. Bunu yapmana izin vermiyorum.

HELMER: Ama bırak bari sana...

NORA: Hiçbir şey gönderme... Hiçbir şey...

HELMER: İhtiyacın olduğunda da mı sana yardım edemem?

NORA: Hayır dedim. Yabancılardan hiçbir şey kabul etmem.

HELMER: Nora, senin için asla bir yabancıdan öteye geçemeyecek miyim?

NORA: *(çantasını alırken)* Ah Torvald, sadece büyük bir mucize olursa...

HELMER: Söyle, nasıl bir mucize bu?

NORA: İkimizin de öyle değişmemiz lazım ki... Ah Torvald, artık mucizelere inanmıyorum.

HELMER: Ama ben *inanacağım*. Söyle! Değişirsek ne olacak?

NORA: Öyle değişiriz ki birlikteliğimiz gerçek bir evlilik olur. Elveda. *(Salondan çıkar.)*

HELMER: *(Kapıya yakın bir koltuğa çöker ve yüzünü elleriyle kapatır.)* Nora! Nora! *(kalkar ve etrafına bakarak)* Yok! Gitmiş! *(Gözlerinden bir umut parıltısı geçer.)* Büyük bir mucize mi?

Arkadan kapanan sokak kapısının sesi duyulur...

6